

FUGLER

Et idé- og aktivitetshefte

Illustrasjoner av Rune Roalkvam

Forslag til ulike prosjekter til bruk i skolen, ungdomsklubber, speideren etc.

1814

Kongeriget Norges Grundlov

given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de Mai 1814 – Paragraf 110 b

Enhver

har Ret til et Milieu

som sikrer Sundhed og til en Natur

hvis Produktionsæвне og Mangfold bevares.

Naturens Ressourcer skulle disponeres ud fra en langsigtig og alsidig Betragtning, der ivaretager denne Ret ogsaa for Efterslægten. For at ivaretage deres Ret i Henhold til foregaaende Led, ere Borgere berettigede til Kundskab om Naturmilieuets Tilstand og om Virkningerne af planlagte og iværksatte Indgreb i Naturen.

Statens Myndigheder give nærmere Bestemmelser til at gennemføre disse Grundsætninger.

(tilføyd 19. juni 1992 nr. 463)

Gjerdsmett

Innholdsfortegnelse

Forord	4
Introduksjon	5
Når og hvor kan vi se på fugler ?	5
Utstyr – hva trengs ?	5
Litteratur og andre hjelpemidler	5
Fuglekasser og fuglekasseprosjekter	6
Fuglekasser – de tradisjonelle	6
Fuglekasser – de spesielle	7
Fuglekasseprosjektet «fuglekassesti»	8
Fuglekasseprosjektet «hekkefugler i hagen»	8
Et pedagogisk fuglekasseprosjekt for barnehager	9
Årets gang i fuglekassa	10
Registreringsskjema for fuglekasser	11
Fuglesang	12
Å beskrive fuglesang	12
Gjett på fuglesang	12
Lær mer om fuglesang	13
Fuglesangkalender	14
Fugleobservasjonsamling som supplement/alternativ til objektsamling i biologi	15
Fugleskolen	17
Trekkfuglene	18
Når kommer trekkfuglene om våren?	18
Gjett på trekkfuglers ankomsttider	19
Kartlegg fugletrekket om våren	20
Prosjekt «Din fugleart»	21
Kjenn din art	21
Påvis din art	21
Følg din trekkfuglart	21
Presenter din art – klassens fuglebok	22
Krysseprosjekter	23
Kryssekonkurransen «2 av hver»	23
Kryssekonkurransen «3 av hver»	24
Å planlegge en tur – turprosjekter	25
Korte turer i nærområdet	25
Noe lengere turer	25
Hvordan oppdager vi rovfugl og ugler?	26
«Nattsangere»	27
Forvaltning, organisasjoner og foreninger	28
Diverse andre aktiviteter	29
Å finne reir	29
Tiur- og orrhaneleik	29
Ringmerking	30
Lag ditt eget «lokale fugleatlas»	32
Prosjekt «regionale registreringer»	33
Fugl og fag i skoleverket	34
Vinterskogen	35
Ugleturer	35
Vinterobservasjoner ved føringsbrettet	36
Fjærsamlinger	37
Artsregistreringsskjema	38
Artsregistreringsskjema (alfabetisk sortert)	39
Aktivitetskalender	40
Hva er Norsk Ornitologisk Forening (NOF)	41
Norske miljøforpliktelser	42
Naturvern – ditt valg	44

Forord

Hva inneholder dette heftet?

Dette heftet inneholder en rekke ideer og forslag til hvordan «ornitologi» (læren om fuglene) kan brukes aktivt i ulike ungdomsmiljøer. Mange forskjellige aktiviteter (heretter kalt prosjekter) er foreslått. Heftet er tenkt å være mest mulig selvforklarende, og jeg har gjort utstrakt bruk av «konkurranser» med tilhørende skjemaer. Skjemaene er således ment å kunne brukes direkte (kopieres fra heftet) for de ulike prosjektene. Heftet bør være godt egnet til bruk for:

- skoler
- ungdomsklubber
- speidere
- alle andre som har nytte eller glede av det ...

Årsaken til at jeg har fokusert en del på konkurranser er at jeg tror at konkurranseaspektet er en sunn drivkraft som kan bidra til å gjøre «fugler som hobby» mer spennende. Dersom man deler inn i lag, slik at konkurransene (prosjektene) foregår på gruppebasis, vil dette samtidig bidra til å øke den sosiale verdi.

Hvem kan bruke dette heftet?

Heftet er først og fremst ment til bruk for lærere, elever, ungdomsklubbledere, speiderledere og andre som har et ønske om å bruke fugleprosjekter i sine aktiviteter. For mange av prosjektene som er beskrevet i dette heftet, kreves ikke mye forkunnska-per om fugl. Det viktigste er å komme i gang med et godt definert prosjekt, så kommer kunnskapen etterhvert. Har du noen spørsmål, så ta gjerne kontakt med oss i Norsk Ornitologisk Forening.

Fugler som hobby

Det å ha fugler som hobby er mye mer enn å få sett flest mulige arter. Det er summen av alle naturopplevelsene og den tilegnede kunnskap man får gjennom å drive denne aktivitet som gir verdi. Gjennom prosjektene som beskrives i dette heftet håper vi å kunne iverksette aktiviteter som kan bidra til å fremme interessen for naturen generelt og fuglelivet spesielt.

Ta kontakt med ditt fylkeslag av Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Jeg anbefaler at din barnehage, skole, klubb eller organisasjon melder seg inn i fylkesavdelingen av Norsk Ornitologisk Forening (for adresser, se www.birdlife.no). Gjennom et slikt medlemskap får dere tilsendt fylkeslagets tidsskrift. Her blir dere holdt løpende orientert om hva som rører seg «på fuglefronten». I medlemsbladet annonseres også foreningens tur- og møte-program, samt navn, adresser og telefonnummer til kontaktpersoner. I tillegg arrangeres også fugleturer, medlemsmøter med bildeforedrag samt sosiale sammenkomster.

En stor takk til

- Rune Roalkvam som ga oss tillatelse til å benytte hans glimrende fugletegninger (omslaget er fargesatt av Håkan Billing)
- Min samboer Anne Kari Sterten for stor forståelse og tålmodighet
- Håkan Billing for redigering, korrektur og repro

Tårnfalk

Heftet er utarbeidet av Terje Bøhler (terbo@online.no) ved NOF Asker og Bærum lokallag (www.nofoa.no/~lag-ab).

Bestilles fra:
www.nofoa.no
www.naturogfritid.no

Introduksjon

Når og hvor kan vi se på fugler ?

Har du fugler som hobby er dette en aktivitet du kan drive året rundt. Det er minst fugl om vinteren. I trekketidene vår og høst kan man ofte møte arter som kun er på gjennomreise. Dette er ofte spennende observasjoner av arter som en normalt ikke ser ellers. Sommeren preges av reirbygging, hekking og ungemating. Foruten å «se på fugler» er ornitologi en interessant hobby som tilbyr mange andre aktiviteter året rundt. Se «Aktivitetskalenderen» lenger bak i heftet.

Utstyr – hva trengs ?

Fugler som hobby krever noe utstyr. Når du skal ut for å se på fugl bør du ha med deg følgende:

- Kikkert (7 eller 8 ganger forstørrelse anbefales for begynnere)
- Fuglebok
- Notisblokk og blyant (penn)

Jeg anbefaler på det sterkeste alltid å ha med notisbok og blyant/penn. På turene bør dere notere dato, hvor turen går, arter sett og (ikke minst) kjennetegn på fugler dere ikke klarte å artsbestemme (form, farge, størrelse og lyd). Kanskje klarer dere å artsbestemme dette ved en senere anledning. Det er da viktig å ha notert ned alle detaljer. Så, ta med notisblokk og noe å skrive med. Dette er både lærerikt og morsomt.

Etterhvert som man blir mer ivrig vil man kanskje også ha behov for, eller ønske om, et teleskop. Et teleskop er i korte trekk «en enøyd kikkert med stor forstørrelse og som står på stativ». Teleskoper er relativt kostbare, men det er mulig å få tak i brukte. Henvend deg i såfall til din fylkesavdeling av NOF. De kan sikkert være behjelpelig med å avvertere etter et brukt teleskop i fylkesavdelingens medlemstidsskrift.

Litteratur og andre hjelpemidler

Det finns mange fuglerelaterte produkter å få kjøpt: fuglebøker, fuglekasser, CD med fuglesang, bøker om fugler og fuglekasser, plakater med «trekkfugler» og «vinterfugler», kikkerters etc. En del av disse produktene er lett tilgjengelig i bokhandelen, andre produkter kan være mer vanskelig å finne. Det finns forøvrig en nettbutikk som har spesialisert seg på produkter til naturinteresserte, og som har alt dette. Det er:

Natur og Fritid AS
4563 Borhaug
Tlf: 38 39 35 75
Faks: 38 39 72 52
E-post: post@naturogfrid.no

Ring å få tilsendt en gratis produktkatalog,
eller besøk den flotte nettbutikken:
www.naturogfrid.no

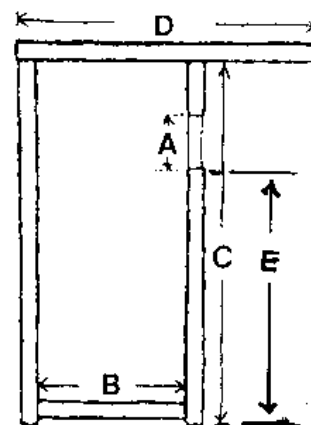
Fuglekasser og fuglekasseprosjekter

Mang en ornitolog har fått sin interesse for fugl gjennom observasjoner av fugl i fuglekasser. Det er skrevet mange gode bøker om fugler og fuglekasser, så vi anbefaler deg som ønsker å drive aktivt med fuglekasseprosjekter å anskaffe en slik. For eksempel boka «Fuglekasser og fugleforing» av Trond Vidar Vedum. Vi vil her nøye oss med å beskrive fuglekasse mål, et par fuglekasseprosjekter samt registreringsskjema for fuglekasseobservasjoner.

Fuglekasser – de tradisjonelle

Dersom man ikke ønsker å bygge kassene selv, er fuglekasser å få kjøpt. Prøv f.eks. på et hagesenter (eller hos www.naturogfridid.no). Påse at kassene som kjøpes er omtrent som beskrevet under. Ikke kjøp kasser av plast eller metall, heller ikke kasser med flere innflyvningshull etc. Mao kjøp en kasse som ser ut som en «god gammeldags fuglekasse». De ferdige kassene hos Natur og Fritid kan også bestilles som byggesett. Kassene bør males/beises. Unngå sittepinne da hullrugerne har mange fiender som da får lettere tilgang til egg og unger. Husk også å lage kassen slik at enten taket eller fronten kan taes av fordi man skal kunne rengjøre kassen vinterstid (fjerne gammelt redemateriale).

Fuglearter	A	B	C	D	E
	Flygehull	Bunn-sidene (innv.)	Vegg-høyde	Tak-lengde	Høyde til flyve-hullet
Blåmeis, svartmeis	2,7	9	23	20	13
Kjøttmeis, svarthvit fluesnapper	3,2	11(+)	25	23	16
Gråspurv, pilfink, vendehals, rødstjert	4(+)	11–13	25	23	16
Spurveugle (*)	4,5	15–17	50–60	20–22	35
Stær, spettmeis	5	11–17	25–30	25	20
Perleugle, skogdue (*)	8,5(+)	17–21	40–50	35	25–35
Kattugle, haukugle, (*) kvinand, laksand	10–12	24–29	50–60	35–40	35
Slagugle (*)	16–18	29–34	60–70	45–50	40

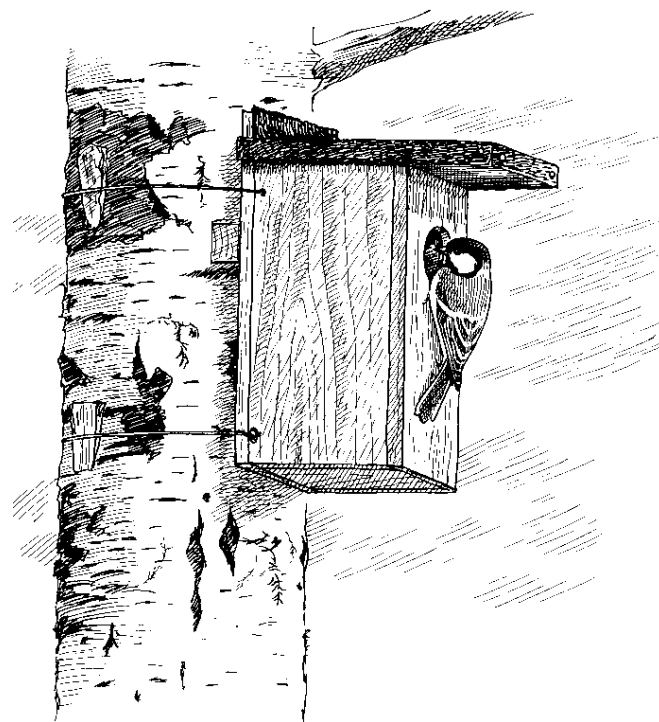

Circa-mål for tradisjonelle fuglekasser. Alle mål er i cm.

(+) Eller noe større.

(*) Fyll ca. 5 cm. sagflis i bunn av kassa før den henges opp.

Husk å forstyrre fuglene minst mulig i kassene. Noen arter forlater reiret lett.

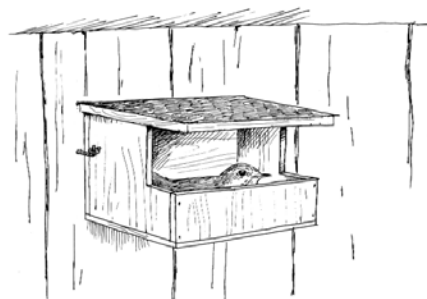
Kjøttmeis

Fuglekasser – de spesielle

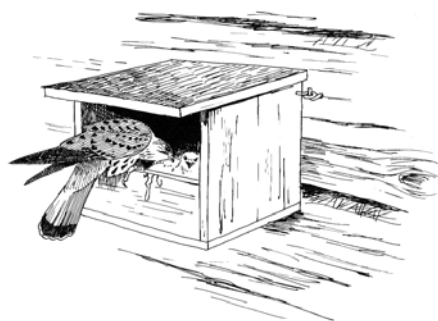
Du kan også lage fuglekasser for andre fuglearter enn de tradisjonelle hullrugerne. Disse kassene har gjerne en utforming som er noe annerledes enn de tradisjonelle fuglekassene.

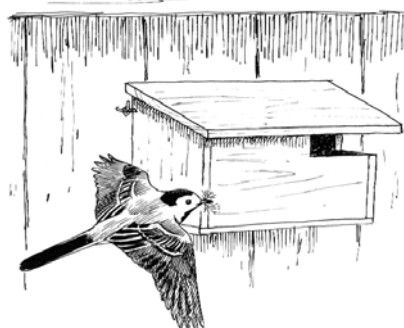
Trekryper

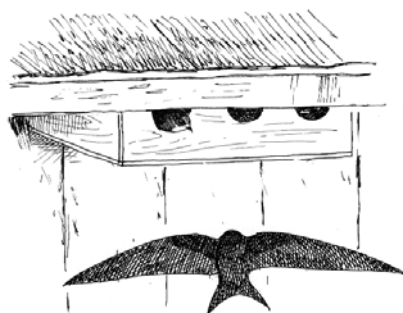
Gråfluesnapper

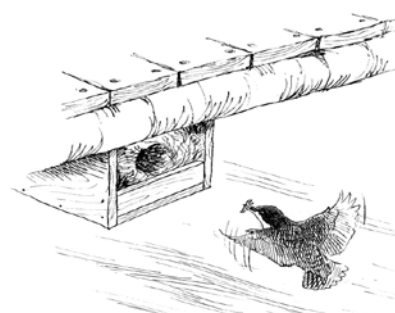
Tårnfalk

Linerle

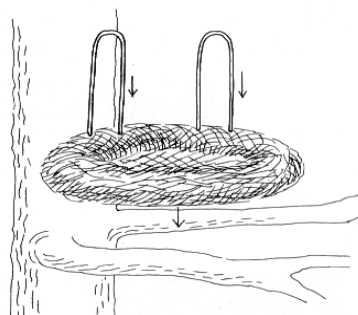
Tårnseiler

Fossefall

Hornugle

Kvistreir for rovfugl

Nærmere informasjon om fuglekasser for disse fugleartene finnes bl.a. i boka «Fuglekasser og fugleføring» av Trond Vidar Vedum.

Fuglekasseprosjektet «fuglekassesti»

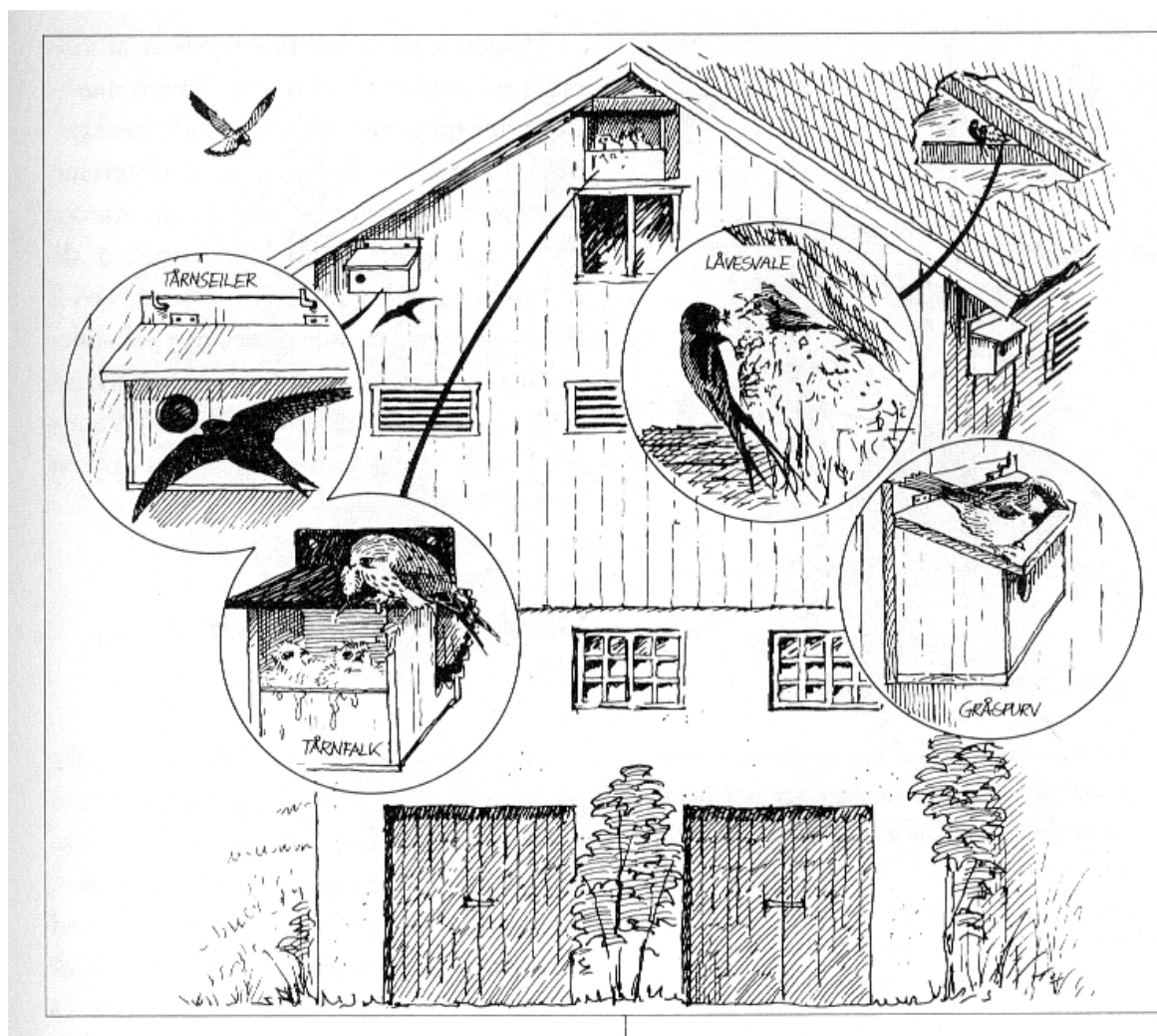
Jeg anbefaler å sette ut en rekke, gjerne ulike, fuglekasser i nærområdet. Plasser de gjerne langs en «løype» med ca. 50 meters avstand (de store ugle- og andekassene kan ikke stå så nære hverandre). La gjerne løypa gå gjennom ulike naturtyper (barskog, løvskog, kulturmark ...). Husk å få tillatelse av grunneier før dere setter opp kassene. Det å følge opp en serie med fuglekasser år etter år er veldig interessant. Benytt gjerne «registreringsskjema for fuglekasser» som er vist i eget kapittel.

Fuglekasseprosjektet «hekkefugler i hagen»

Målet for dette prosjektet kan være å se hvor mange ulike arter (evt. hvor mange kasser tatt i bruk, antall kull ...) man kan få til å hekke i og rundt ens hus og hage. Ikke alle har hage, så her kan man også godt tenke seg å dele inn i lag.

Opgavene i dette prosjektet kan gjerne være:

- finne en passende hage (til en i klassen eller gruppa).
- planlegge kassetyper og kasseplasseringen på huset og i hagen forøvrig.
- snekre, male og henge opp kassene.
- oppfølging av kassene.
- utfylling av kasseregistreringsskjema.
- skrive sluttrapport.

En bygning godt utstyrt med «fugleboliger».

Husk at fuglene har territorier (hekkeområde) som de forsvarer. Inntrengere, særlig av samme art, vil bli jagd bort. Dette betyr at kasser av samme slag bør stå med «noe avstand» fra hverandre. For mer informasjon, se boka «Fuglekasser og Fugleforing» av Trond Vidar Vedum.

Et pedagogisk fuglekasseprosjekt for barnehager

Barnehagepersonalet oppfordres til å henge opp en eller flere fuglekasser i barnehagens nærhet, slik at barna kan følge fuglenes utvikling på nært hold. Det er en stor og spennende naturopplevelse å se de første trekkfuglene ankomme – fra stråene dras inn til reiret og til ungene forlater kassene.

Svarthvit fluesnapper

På neste side har jeg på en enkel måte beskrevet ulike, lett observerbare faser under hekkingen. Som regel skjer ting noenlunde etter dette forløpet, men det kan godt være uforutsette ting som kan skje. Det kan f.eks. være spurvehauk som tar en av foreldrene, andre fuglearter som okkuperer kassen og «hiver ut» det nyetablerte paret etc. Alle disse ovennevnte muligheter er også en del av det naturlige liv og bør formidles på lik linje med det «normale, vellykkede» forløpet.

Årets gang i fuglekassa

(kopier denne siden – heng den opp på veggen!)

Ved å bruke fuglekasser kan dere følge fuglene året gjennom.

Husk at kassene bør rengjøres (tømmes for redemateriale) hver vinter slik at de er klare til neste år!

Den stille vinterstid

Om vinteren er kassene også i bruk. Meiser og annen småfugl benytter fuglekassene som skjul og til overnatting.

Fuglene ankommer

Plutselig en vårdag, eller kanskje på senvinteren, sitter det en hannfugl og synger utenfor fuglekassen. Det er som regel bare hannene som synger, og sangen kan oftest kun høres på våren og forsommeren. Hannen synger delvis for å lokke til seg en make, og delvis for å markere sitt område (territorium). Dersom en hannfugl kommer inn på «annen manns eiendom», vil den raskt jages vekk! Det kan være vanskelig å skille hann- og hunnfugler for mange arter, men vi kan anta at den først ankomne fugl er en hannfugl.

Noter gjerne hvilken art som ankommer, og dato for ankomsten.

Reirbyggingen – fuglene blir opptatt med å frakte redemateriale inn i kassene

Dersom det var en enslig hannfugl som kom, går det ikke veldig lenge før hannfuglen har klart å lokke til seg en make. Når du ser to fugler ved kassen vet du at dette er en hannfugl og en hunnfugl! Etter at hunnfuglen har inspisert kassen og godkjent den, går det ikke lenge før de parrer seg. Før hunnfuglen kan legge egg inne i kassen må hun ha et ordentlig underlag å legge eggene på. Dette underlaget (redet) må være ganske mykt, så det lages ofte av strå, løv og mose. Det er som regel kun hunnfuglene som bygger redet (og som altså frakter reirmaterialer inn i kassen).

Noter gjerne dato for når reirbyggingen starter (man ser lett at fuglene frakter reirmateriale til kassen).

Egglegging og rugetid – en stille periode

Når fuglen(e) har sluttet med å frakte reirmateriale inn i kassen, er reiret ferdig. Da er det klart for hunnfuglen å legge eggene. Når alle eggene (7–14 egg for kjøttmeis) er lagt, vil hun ligge og ruge på dem i ca. 2 uker (kjøttmeis) før de klekkes. Når hunnfuglen ligger og ruger på eggene sine, vil hannfuglen mate den rugende hunnfuglen.

Noter gjerne dato for når reirbyggingen er slutt (egglegging/rugetiden starter).

Eggene klekkes – full aktivitet igjen, nå bringes mat inn i kassen

Nå er det første egget klekket – den første ungen er født! Fra og med denne dagen blir det fullt liv i fuglekassen igjen. Både hannfugl og hunnfugl får etterhvert kun tid til å gjøre en ting, nemlig å mate alle fugleungene som blir født. Foreldrene flyr nå inn i kassen med ungemat i nebbet (godt synlig). På vei ut tar de ofte med seg ekskrementer fra ungene (ofte hvite/lyse «poser» som også er godt synlig).

Noter gjerne dato for når første fugleunge klekkes (er lett å se pga. stor «mateaktivitet»).

Ungene bli voksne og flyr fra rede – alle forlater kassen

Etter at foreldrene har matet ungene i 2–3 uker (kjøttmeis), er ungene så store at de er blitt «flygedyktige». Plutselig en dag er ungene ute av kassen. I den første tiden er ofte hele familien samlet i nærheten av kassen. Ungene kan ikke fly ordentlig ennå, og de er fortsatt avhengige av å bli matet av foreldrene. Foreldrene passer ungene i 2–4 uker etter at familien har forlatt fuglekassen (kjøttmeis).

Noter gjerne dato for når ungene har forlatt kassen (foreldre flyr ikke inn med mat lenger).

Og så er alle forsvunnet. Men kanskje møtes dere igjen neste år! Det hender at f.eks. svarthvit fluesnappere, som flyr til Afrika på høsten, hver vår kommer tilbake til den samme kassen – år etter år. Legg også merke til at kjøttmeisen ofte legger 2 kull i løpet av sommeren.

Registreringsskjema for fuglekasser

For år :

Kasse nr.	Kasstype	Art	Sted	Antall egg	Antall flyvedyktige unger	Kommentarer (datoer ...)
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						
32						
33						
34						
35						
36						
37						
38						
39						
40						

Registreringsskjema for fuglekasser – husk å rengjøre kassene vinterstid!

Ha også gjerne et kart som viser nøyaktig plassering av (de nummererte) fuglekassene.

Fuglesang

Artsbestemmelse av fugler vil for nybegynnere være synonymt med det å kjenne igjen en art på utseende. Etterhvert som du høster mer kunnskap om fuglene, får mer artserfaring, vil du gjøre sikre artsbestemmelser utfra lyd (fuglesang, lokkelyder, trekklyder, varselskrik). Du trenger ikke lenger se fuglen for med 100 prosent sikkerhet kunne fortelle hvilken art det er.

Jeg anbefaler på det sterkeste å gå til anskaffelse av en CD med fuglesang på. Å lytte til en slik CD er en meget god måte å lære seg fuglesangen på. Husk at «fuglesangperioden» begrenser seg til våren (hannen synger delvis for å hevde revir, delvis for å tiltrekke seg make), men man vil ha stor glede av en slik CD hele året. Bruk høst og vinter til å øve på fuglesang. CD-en kan også benyttes til «fuglesangkonkurranser». Se forøvrig «Fuglesangkalenderen» i dette heftet.

Å beskrive fuglesang

Dette er ikke lett. Men, det er mulig til en viss grad å beskrive en del karaktertrekk ved en fugls sang. Man kan beskrive følgende ulike egenskaper: *tonehøyde*, *lydstyrke*, *varighet* og *tempo*. I tillegg kan man gjerne supplere med mer udefinerte karaktertrekk som: *sørgmodig*, *sint*, *metallisk*, etc.

Fuglesangen er trykkløst i lufta. Sangen bærer lengst når lufta er rolig.

Gjett på fuglesang

Skjemaet under kan benyttes til «fuglesangkonkurranser». Til å begynne med kan man f. eks gjette på (lære) 10 vanlige trekkfugler: sanglerke, stær, ringdue, bokfink, linerle, låvesvale, løvsanger, svarthvit fluesnapper, taksvale og tårnseiler. Etterhvert som deltagerne får mer erfaring kan listen utvides til å omfatte flere arter.

Lag-1 :

Lag-2 :

Lag-3 :

Nr.	Art	Lag-1	Lag-2	Lag-3	Lag-4
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
Sum (antall riktige):					

Lær mer om fuglesang

Det finnes mange gode fuglesang-CD-er på markedet. En svært god representant er CD-en «Sangfugler».

Det er en CD for deg som har glede av fuglesangen om våren, og som ønsker å gjenkjenne artene på lyd. Du trenger ingen forkunnskaper – det holder med interesse for emnet. «Sangfugler» er derfor spesielt egnet for turgåere, naturinteresserte, jegere, fiskere, hagefolk etc.

«Sangfugler» har opptak av sangen med leste forklaringer av Trond Berg (kjent fra NRKs «Ut i naturen»). Det betyr at du slipper å sette av dyrbar tid til dette. Du putter bare CD-en i spilleren, og så er du i gang. Ta den med deg på hytta, i bilen – og lær deg fuglesang innimellom andre aktiviteter.

«Sangfugler» omhandler vårsangen til norske fugler. Om våren synger fuglene for å avgrense sitt eget område og for å stoppe inntrengere – et slags nabovarsel: «Dette området er mitt!» I tillegg synger hannene for å tiltrekke seg en make.

Hensikten med CD-en er å gi deg noen nøkler til hvordan du skal begynne på dette emnet. Forklaringene sier hvordan du bør gå fram for å lære fuglesang, og målet er å artsbestemme bare på sangen. Du får altså hjelp til hva du skal lytte etter.

Begynn med de enkleste artene – for at du raskt skal lykkes – og så vanskeligere arter etter hvert. Artsutvalget er ikke komplett, da hensikten først og fremst er at du skal lære sangmønstre.

Den raskeste måten å lære fuglesang på, er å tvinge seg selv til å beskrive med ord det man hører. Vi vet av erfaring at dette ikke er så lett for en nybegynner, men her får du altså hjelp av oppleseren på CD-en.

Enkelte arter har sang som ligner hverandre, og på CD-en er disse redigert slik at de blir sammenlignet direkte, og forskjellene blir beskrevet av oppleseren. Det er også foretatt reduksjon av bakgrunnsstøy og enkelte andre redigeringer av opptakene for å få arten til å tre klarere fram.

Et godt tips er å bruke «Sangfugler» i vinterhalvåret, slik at du når våren kommer, kan dra ut i naturen – og gjenkjenne artene du har lært!

«Sangfugler»

Utgitt av Opplev Naturen AS 2005.

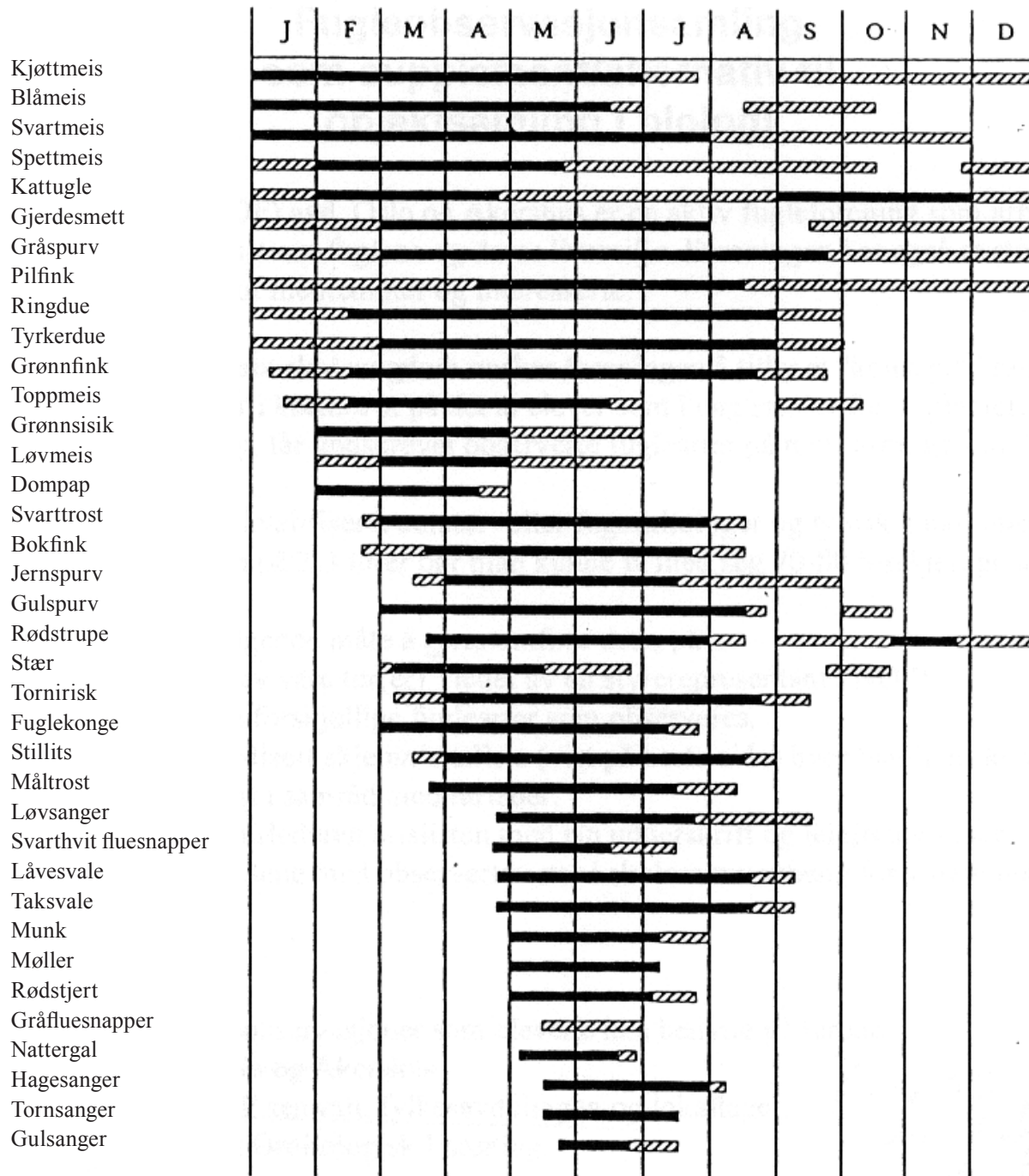
www.opplevnaturen.no

post@opplevnaturen.no

Fuglesangkalender

Denne fuglesangkalenderen er hentet fra boka «Fugler i hagen» av Benny Gensbøl.

Fuglesangkalender

▬ den egentlige sangperiode
 ▨ kan høres, men bare uregelmessig

Norsk Ornitologisk Forening (NOF)

Foreningen for fuglevern

Fylkeslag/lokallag

Adresse

....., den

Til: Lærere som underviser i biologi i den Videregående skole.

Fugleobservasjonsamling som supplement/alternativ til objektsamling i biologi

Norsk Ornitologisk Forenings (NOF) fylkeslag/lokallag er en aktiv fugleforening som arbeider for å øke kunnskapen om fuglelivet og verne om fuglene og deres livsmiljø. Foreningen har også et stort tilbud av organiserte fugleturer og møter for medlemmer og interesserte.

For å øke interessen for fugler blant skoleungdom ønsker foreningen å tilby et konsept i samarbeid med faglærere i biologi. Konseptet går i korthet ut på at elever som i dag samler f.eks. planter, insekter e.l. til sitt herbarium eller objektsamling, får godskrevet observerte fuglearter på turer arrangert av NOFs fylkes- eller lokallag. Turer arrangert av NOF ledes av kvalifiserte amatør- eller fagornitologer. Typisk antall observerte arter på en tur ligger gjerne over 40 i sommerhalvåret. Deltar du på 2–3 turer bør du kunne få med deg 70–80 forskjellige arter til sammen.

I praksis kan dette gjennomføres for eksempel på følgende måte:

1. Eleven møter opp på en/ flere av våre turer (ledet av en NOF-representant).
2. På turene føres artsliste over de forskjellige fuglene som observeres.
3. Eleven har med seg et standardisert skjema/artsliste (vist på neste side) hvor han/hun skriver ned de arter han/hun ser som er artsbestemt i samråd med turlleder.
4. Ved turens slutt attesterer så turllederen artslisten med sitt navn, telefonnummer og e-postadresse.
5. Eleven kan så benytte disse listene med observerte arter i skolesammenheng for videre bearbeiding etter den enkelte lærers eget ønske.

Til dette brev følger:

- Registreringsskjema for fugleobservasjoner som elevene kan benytte på turene.
- Turprogram
- Ark med informasjon om NOFs fylkesavdeling.

Når tilbudet benyttes, ser vi helst at læreren informerer turlleder om at elever skal være med. Vi er forøvrig åpne for kommentarer til dette opplegget, og tar gjerne i mot forslag til forbedringer etc. Det er også mulig for skolen å være medlem i foreningen, slik at lærerne løpende holder seg orientert om det som rører seg på «fuglefronten» (mottar dessuten medlemstidsskriftet).

Med vennlig hilsen,

..... adresse..... tlf

..... adresse..... tlf

..... adresse..... tlf

Observatør (navn)	
Dato	
Sted/lokalitet	
NOFs turleders navn	

Artsliste

1.	26.
2.	27.
3.	28.
4.	29.
5.	30.
6.	31.
7.	32.
8.	33.
9.	34.
10.	35.
11.	36.
12.	37.
13.	38.
14.	39.
15.	40.
16.	41.
17.	42.
18.	43.
19.	44.
20.	45.
21.	46.
22.	47.
23.	48.
24.	49.
25.	50.

Herved bekreftes at alle de ovennevnte artene er observert på turen.

Dette er attestert av turleder

Tlf

Dato

E-post

Fugleskolen

En gratis «skole» for alle – bli bedre kjent med 50 fuglearter!

I 2007 introduserte vi et opplegg der vi spesielt legger turene til rette for små og store som ønsker mer kunnskap og erfaring om våre vanligste arter. Fugleskolen går i enkelhet ut på at turlederne på foreningens ekskursionsjoner tar et spesielt ansvar for noen på forhånd annonserte «garanterte Fugleskolen-arter». Det er 5 slike arter på hver tur. Disse artene blir spesielt beskrevet i vårt turprogram. På denne måten blir du bedre kjent med mange av våre vanligste fuglearter.

Alle ikke-medlemmer ønskes spesielt velkommen, og vi vil ikke kreve medlemsavgift for den som ønsker å følge dette opplegget. Vårt håp er selvfølgelig at flest mulig vil bli medlemmer senere.

For at deltagerene skal få mest utbytte av turene, anbefaler vi at de leser om våre «garanterte fugleturarter» på forhånd. Hvis du ønsker informasjon om litteratur og kikkerter, se www.naturogfrid.no.

For mer info, se følgende Internettadresse:
www.fugleskolen.no

Vel møtt til spennende og lærerike turer!

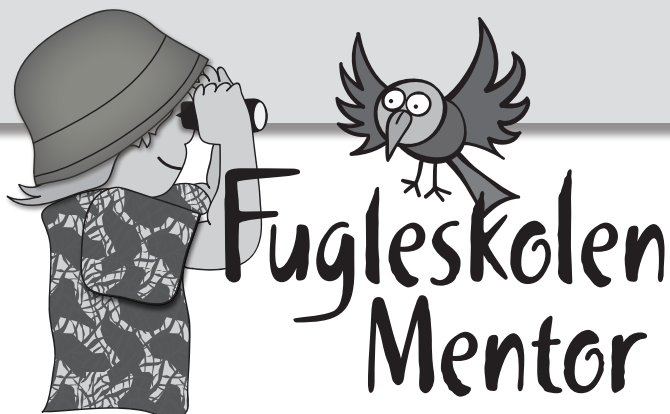
Mvh styrene:

- Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus
- Norsk Ornitologisk Forening, avd. Asker og Bærum

*Denne logoen
forteller at
opplegget
er tilpasset
Fugleskolen*

Fugleskolen

Trekkfuglene

Når kommer trekkfuglene om våren?

Listen og figuren på denne siden er utarbeidet av prof. Svein Dale for Norsk Ornitologisk Forening, avd. Oslo og Akershus. Tabellene ble publisert i fylkesavdelingens tidsskrift «Toppsykker'n» (nr. 2–1994) og er hovedsakelig basert på registreringer gjort ved naturreservatene på Fornebu og ved Nordre Øyeren. Oversikten viser når de første individene av de forskjellige artene pleier å dukke opp i Oslo og Akershus. Datoene viser medianverdiene over hvert år hvilket betyr at i halvparten av årene kom fuglene likt eller før den oppgitte datoen, mens andre halvparten av årene kom de likt eller senere. Hovedtrekket er som regel noe senere enn de oppgitte datoer.

Mars

6 Sanglerke
8 Stær
12 Gravand
17 Ringdue
17 Snøspurv
18 Vipe
19 Tjeld
20 Hettemåke
23 Skogdue
24 Tornirisk
24 Sivspurv
26 Bokfink
28 Heipiplerke
28 Kornkråke
29 Musvåk
30 Duetrost
31 Rødstrupe

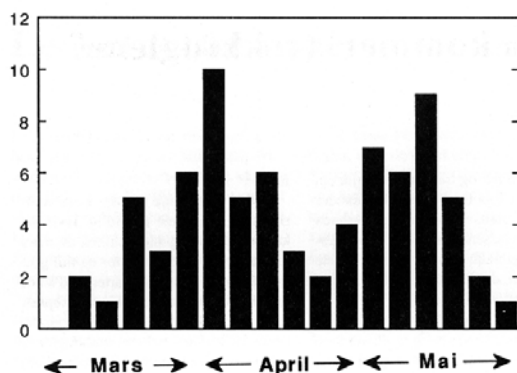
April

2 Rødvingetrost
3 Storskarv
3 Fjellvåk
3 Sandlo
4 Dvergfalk
4 Rugde
4 Linerle
5 Tårnfalk
5 Jordugle
5 Måltrost
6 Enkeltbekkasin
8 Bjørkefink
9 Krikkand
9 Storspove
9 Jernspurv
12 Toppand
12 Gransanger
13 Lappspurv
14 Skogsnipe
14 Steinskvett
15 Ringtrost
16 Rødstilk
18 Fiskeørn
18 Trane
22 Dverglo
25 Trepplerke
26 Heilo
26 Makrellterne
30 Småspove
30 Rødstjert

Mai

2 Gluttsnipe
3 Låvesvale
4 Strandsnipe
4 Brushane
4 Løvsanger
4 Svarthvit fluesnapper
5 Buskskvett
6 Taksvale
6 Gulerle
7 Grønnstilk
9 Munk
9 Bøksanger
10 Myrsnipe
11 Blåstrupe
11 Møller
11 Tornsanger
12 Vende Hals
13 Sandsvale
14 Kortnebbgås
14 Vepsevåk
14 Gulsanger
15 Temmincksnipe
16 Rørsanger
17 Tornskate
18 Tårnseiler
19 Gjøk
20 Gråfluesnapper
21 Hagesanger
22 Rosenfink
31 Myrsanger

Denne listen er et godt utgangspunkt for å lage konkurranser over når de første trekkfugler blir observert i ditt nærområde. På neste side viser jeg forslag til hvordan dere kan sette opp konkurranser over ankomsttider for trekkfugler.

Figuren over viser hvor mange arter trekkfugler som ankommer til Oslo og Akershus i femdagersperioder fra mars til mai. Den første «toppen» er fugler som gjerne overvintret i Sør-Sverige, Danmark, England, Nederland etc. Den siste «toppen» er gjerne de «rene insektspiserne» som oftest overvintret i Afrika.

Gjett på trekkfuglers ankomsttider

Årstall										
Sted										
Lag-1										
Lag-2										
Lag-3										
		Lag-1			Lag-2			Lag-3		
Art	Sett	Tipp	+/-	Sum	Tipp	+/-	Sum	Tipp	+/-	Sum
Sanglerke										
Stær										
Ringdue										
Bokfink										
Linerle										
Låvesvale										
Løvsanger										
Taksvale										
Tårnseiler										
S.hv. fluesnapper										
Vipe										
Gjøk										

Tipping på ankomsttider for ulike trekkfugler i ditt nærmiljø.

Regler: Hvert lag tipper sine forslag til når de ulike trekkfuglene på listen sees første gang. Dette skrives under kolonnen «Tipp». Når fuglen så sees for første gang, noteres denne datoen i kolonnen «Sett». Hvert lag beregner så sitt avvik: dersom du f.eks. gjettet 10 dager for tidlig eller 10 dager for sen ankomst, får du 10 «poeng» i feltet «+/-». Så tar du og summerer avviket for denne sist ankomne arten, med «Sum» fra forrige (nest siste) art ankommet. Påfør så dette akkumulerte avviket i feltet «Sum» (for sist ankommet art). Etterhvert som fugekunnskapene vokser kan man utvide denne konkurransen til stadig å omfatte flere arter. Her skal det også kåres en vinner!

Kartlegg fugletrekket om våren

Man kan gå ut for å registrere antall fugler sett innenfor et lite, avgrenset område under vårtrekket. Dere kan rett og slett telle antall fugler/individer sett innenfor et på forhånd avgrenset område. Tellingen kan foregå f.eks. (minst) én gang per uke i de første vårmånedene. Alternativt kan dere for eksempel kun telle antall (syngende) bokfink (eller andre arter) innenfor dette området for hver uke. Ved å plote inn de ukentlige tallene som registreres, vil dere få fine kurvefremstillinger over forekomsten av denne/disse under vårtrekket. Bruk skjemaet under. Dere kan bokføre maksimumstall eller f.eks. gjennomsnittsverdier.

Stedsbeskrivelse

.....

.....

.....

.....

.....

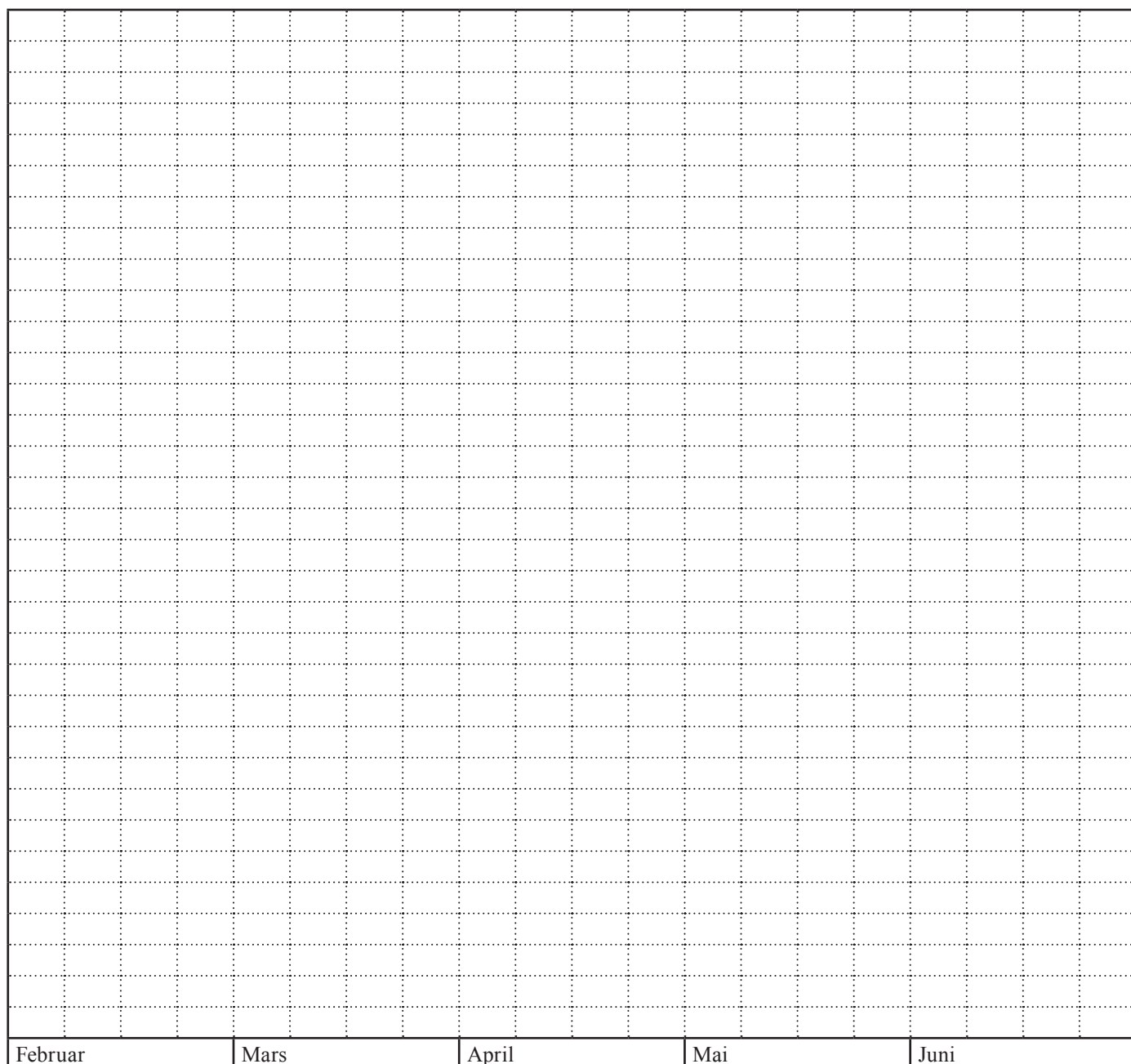
Observatører

År

Hva observeres

- På X-aksen tilsvarer første «strek» i måneden den 1. dag i måneden. Andre «strek» tilsvarer 8. dag etc. Siste «periode» i hver måned dekker da perioden fra 22. i måneden og ut måneden.
- Y-aksen kan vise maksimum-antall eller gjennomsnittstall (velg selv). Finn passende skala og påfør Y-aksen.

Prosjekt «Din fugleart»

Dette kapittelet inneholder noen forslag til aktiviteter som i utgangspunktet går ut på at hver og en i gruppa velger seg ut *én* fugleart som forekommer i nærområdet som «*sin art*». Dere kan eventuelt velge flere arter per person eller flere personer per art («laginndeling»). Arter som er spesielt godt egnet til dette er f.eks. trekkfuglartene svarthvit fluesnapper, linere, låvesvale, taksavle, tårnseiler, stær og ringdue. Mange steder i landet er disse artene vanlig forekommende og de er lett gjenkjennbare. Andre vanlig forekommende arter som man kan velge kan være gulspurv, gråspurv, pilfink, bokfink, grønnfink, sanglerke, kjøttmeis, blåmeis og spettmeis.

Kjenn din art

Prosjektet «Din fugleart» kan i sin enkleste form starte med å la hver person velge seg *sin fugleart* for å få mer inngående kjennskap til denne arten. Dette kan gjøres ved at personen skal:

- Lære artens utseende og sang å kjenne.
- Holde en liten, muntlig «presentasjon» av *sin art* (utseende, utbredelse i Norge, sang, stand- eller trekkfugl?)

Påvis din art

Når gruppa i fellesskap er på tur skal så hver person være i stand til å påvise og fortelle om sin art til de andre turdeltagerne (som har andre arter som «*sin art*»):

Følg din trekkfuglart

En annen prosjektvariant kan være å la hver person få hver sin *trekkfuglart* de skal observere, og notere «første ankomstdato» og «siste avreisedato» for. Med «siste avreisedato» menes siste dag (dato) arten ble observert i området. Artene som er listet i tabellen under er spesielt godt egnet til dette da disse er vanlig forekommende og lett gjenkjennbare. Følgende skjema kan benyttes:

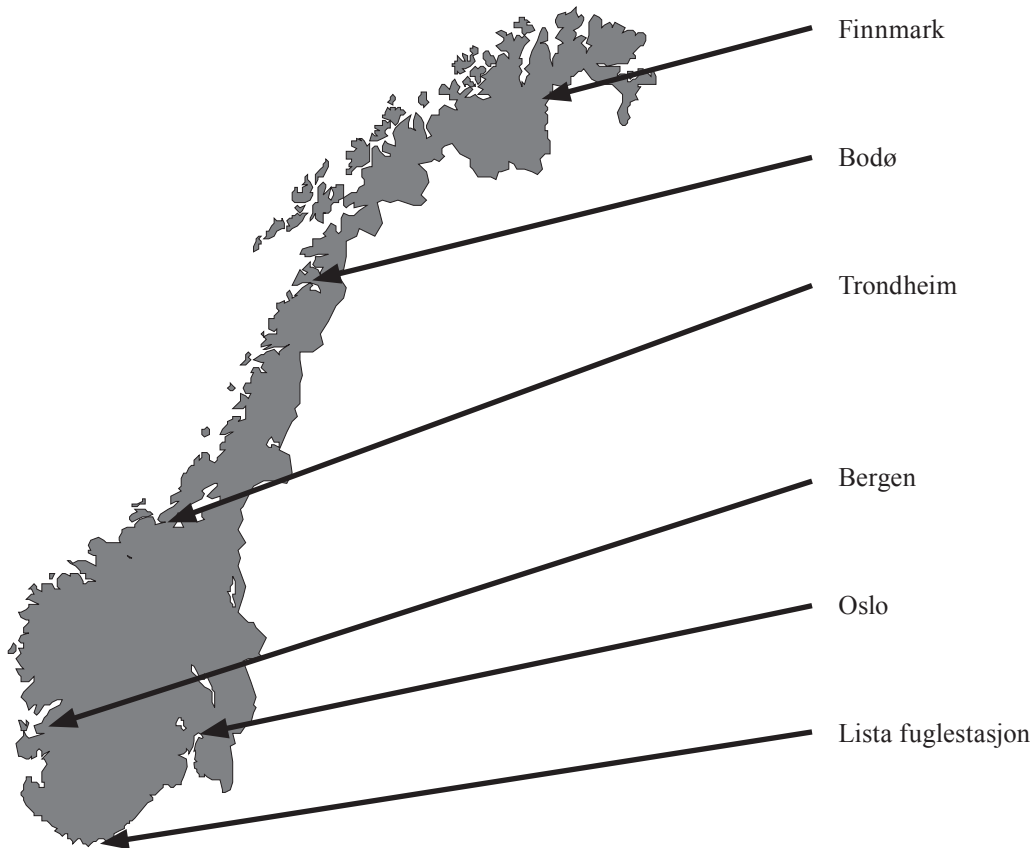
Trekkfuglart	Observeres av person/gruppe	Årets første (tidligste) observasjon av arten	Årets siste observasjon av arten
ringdue			
stær			
linere			
svarthvit fluesnapper			
låvesvale			
taksavle			
tårnseiler			

Lag gjerne en «stor utgave» av tabellen og heng den opp i klasserommet/lokalet.

Du kan alternativt droppe kolonnen «Årets siste observasjon av arten» da det kan være vanskeligere å artsbestemme på høsten siden de fleste arter ikke synger da.

Følg din trekkfuglarts ankomsttider (datoer) på sin ferd nordover i Norge om våren

Dette er en interessant utvidelse av prosjektet som ikke krever så mye artsgjenkjennelse. Utfordringen ligger heller i bruk av Internett for å slå opp på fuglesider rundt om i landet for å finne ut av ankomsttidene i de ulike landsdelene. Jeg vil sterkt anbefale at man lager en stor utgave (kopi) av tegningen under som man så kan henge opp i klasserommet/lokalet. Dette gir en god visuell oversikt over trekktidene. For å finne frem til de ulike Internettsidene, se www.birdlife.no.

Presenter din art – klassens fuglebok

Prosjektet «Din fugleart» kan utvides til å omfatte at personen skal gjøre en noe grundigere gjennomgang av «sin art». Han/hun kan lage et «prosjektnotat» for sin art, inneholdende for eksempel:

- Tegning (kopiere, skanne inn, laste ned tegning fra Internett) av arten og dens europeiske utbredelse (utbredelseskart står i de fleste fuglebøker).
- Beskrivelse av artens sang, trekktider (dersom trekkfugl), føde og annet (står også i de fleste fuglebøker).
- Fremføre et lite foredrag for klassen/gruppa om arten, kanskje også med avspilling av sangen fra en fuglesang-CD. Det kan også hende at noen i NOFs fylkesavdeling/lokallag/juniorgruppe har bilder av fuglen som man kan få lånt.
- Egne erfaringer og opplevelser med denne arten.

Alle projektnotatene (med de forskjellige artene i) kan så samles til «klassens fuglebok».

Krysseprosjekter

Krysskonkurranse «2 av hver»

Tanken med denne krysskonkurransen («kryss» i boka når en art er observert) er at man deler seg i lag, der det gjelder å være først til å ha observert to arter av hver slekt/kategori. Dersom dette blir for lett kan dere med enkelhet utvide konkurransen til å gjelde 3 av hver (skjemaet er forberedt for dette). Noen kategorier kan gjerne fjernes fra lista.

Den siste kategorien, nattsangere, vil kanskje bli noe vanskelig. Dropp gjerne denne (selv om det er morsomt å være ute om natta å høre etter nattsangere). Hønsefugl kan også bli vanskelig.

Kryssliste for lag nr:				
Fuglegruppe	Art	Dato	Sted	Sett av (person)
Rovfugl-1				
Rovfugl-2				
Rovfugl-3				
Andefugl-1				
Andefugl-2				
Andefugl-3				
Måke-1				
Måke-2				
Måke-3				
Hakkespett-1				
Hakkespett-2				
Hakkespett-3				
Meis-1				
Meis-2				
Meis-3				
Fink-1				
Fink-2				
Fink-3				
Spurv-1				
Spurv-2				
Spurv-3				
Svale/seiler-1				
Svale/seiler-2				
Svale/seiler-3				
Kråkefugl-1				
Kråkefugl-2				
Kråkefugl-3				
Vadefugl-1				
Vadefugl-2				
Vadefugl-3				
Hønsefugl-1				
Hønsefugl-2				
Hønsefugl-3				
Sanger-1				
Sanger-2				
Sanger-3				
Trost-1				
Trost-2				
Trost-3				
Nattsanger-1				
Nattsanger-2				
Nattsanger-3				

Kopier listen, heng den opp på skolen eller klubben, og påfør de nye artene etterhvert som de observeres.

Krysskonkurranse «3 av hver»

Alternativt kan listen settes opp på en mer kompakt form der de ulike lagene stilles opp mot hverandre.

«3 av hvert slag»			
For året			
Lag-1			
Lag-2			
Lag-3			
Fuglegruppe	Art/dato/sted lag-1	Art/dato/sted lag-2	Art/dato/sted lag-3
Rovfugl-0	Hønehauk 3/6 Haslum	Spurvehauk 11/4 Bekkestua	Tårnfalk 21/4 Fornebu
Rovfugl-1			
Rovfugl-2			
Rovfugl-3			
Andefugl-1			
Andefugl-2			
Andefugl-3			
Måke-1			
Måke-2			
Måke-3			
Hakkespett-1			
Hakkespett-2			
Hakkespett-3			
Meis-1			
Meis-2			
Meis-3			
Fink-1			
Fink-2			
Fink-3			
Spurv-1			
Spurv-2			
Spurv-3			
Svale/seiler-1			
Svale/seiler-2			
Svale/seiler-3			
Kråkefugl-1			
Kråkefugl-2			
Kråkefugl-3			
Vadefugl-1			
Vadefugl-2			
Vadefugl-3			
Høsefugl-1			
Høsefugl-2			
Høsefugl-3			
Sanger-1			
Sanger-2			
Sanger-3			
Trost-1			
Trost-2			
Trost-3			
Nattsanger-1			
Nattsanger-2			
Nattsanger-3			

Kopier listen, heng den opp på skolen eller klubben, og påfør de nye artene etterhvert som de observeres.

Å planlegge en tur – turprosjekter

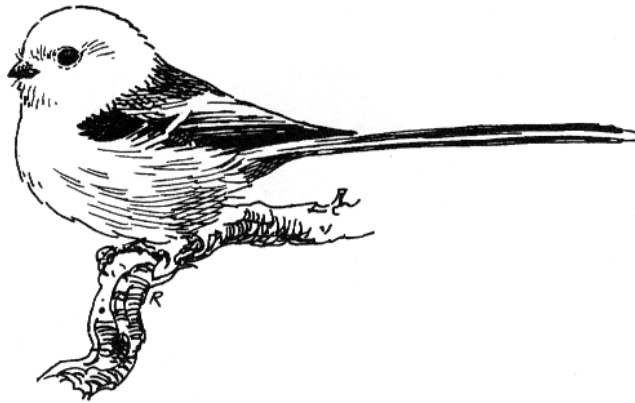
Korte turer i nærområdet

En tur trenger ikke være lang, men planlegg gjerne en liten tur i en utvalgt naturtype du har i nærheten. Før turen starter kan turleder liste opp noen arter man kan forvente å se i denne naturtypen. Forsøk gjerne å få tak i boka (kan lånes på bibliotek) «Norges Fugleliv» (Det Beste AS). Denne har en kapittelinnndeling etter ulike naturtyper og beskriver fugleartene som kan påtreffes i disse. Turforberedelsene kan da bestå i å «øve» på disse artene før turen gjøres. F.eks.:

- **Barskog:**
Fuglekonge, trekryper, dompap, svartmeis, granmeis ...
- **Løv- og blandingsskog:**
Kjøttmeis, blåmeis, spettmeis, nøtteskrike, løvsanger (s), gransanger (s), svarthvit fluesnapper (s), trekryper ...
- **Kulturlandskaper, åker og eng:**
Gulspurv, vipe (s), sanglerke (s), låvesvale (s), taksvale (s), tårnseiler (s), linere (s), stær (s) ...
- **Elver, bekker og vann:**
Fossefall, vintererle (s), strandsnipe (s), ulike andefugler ...
- **Havet:**
Ulike måker, terner (s), vadere (s), andefugl, skarv ...

(s) Dette er trekkfuglarter en kan forvente å se kun sommerstid.

De arter man kan forvente å se vil nok både variere med årstid og geografisk beliggenhet. Så – kontakt gjerne en person som sitter i styret i din NOF-fylkesavdeling eller lokallag.

Stjertmeisen hekker gjerne i orebeltet langs vassdrag og i sumpskogområder.

Noe lengre turer

Turforberedelser

Få tak i et kart over området dere skal gå i. Trekk opp løypa deres på kartet, og forsøk å finn ut hva slags naturtyper dere skal gå i. Boka «Norges Fugleliv» (Det Beste AS) har altså en kapittelinnndeling etter ulike naturtyper og beskriver fugleartene som kan påtreffes i disse. På bakgrunn av dette kan dere diskutere hva dere håper å få øye på. Som en del av turforberedelsene kan dere også forberede et par turkonkurranser:

- Turkonkurrans-1: Hvor mange arter kommer dere til å se (noter artsnavnene på disse).
- Turkonkurrans-2: Hver turdeltager eller lag noterer ned for eksempel 20 turarter dere *tror* vil bli sett. Det er viktig at alle noterer det samme antallet arter. Konkurransen går altså ut på å få flest «treff».

Under turen

- Noter nøye alle observasjoner!

Etter turen

- Gå gjennom artslistene.
- Utrop vinnere for turkonkurransene.

Hvordan oppdager vi rovfugl og ugler?

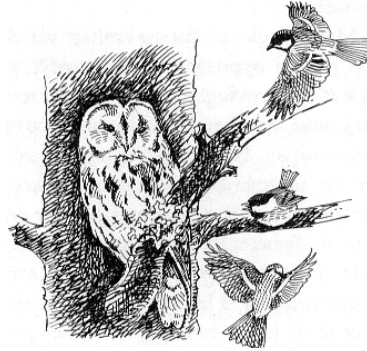
Det er alltid spennende å se rovfugler og ugler, men dessverre er de ikke alltid lette å få øye på. Ofte er det slik at omgivelsene (fuglene i nærheten) reagerer når det er rovfugl i nærheten. Reaksjonene kan være ganske forskjellige, men ved å lære seg de andre fuglenes reaksjoner kan man med andre ord ofte forutsi når det er en rovfugl i nærheten.

- **Spurvefugler som flyr i stor, samlet flokk**

Dersom spurvefugler som f.eks. svaler, stær eller ringduer ses flyvende høyt oppe i luften i en stor samlet flokk, er det ofte en rovfugl i nærheten av flokken.

- **Mobbing av stillesittende rovfugl eller ugle**

Hønehauken har kråker som et av sine favorittmåltider. Dette vet kråkene, så de flokker seg gjerne sammen for å mobbe hønehaukene. Er man ute og hører en flokk kråker som lager leven, så snik deg bortover, og du vil kanskje få øye på kråker som «stubbomber» ned mot en hønehauk. Andre fuglearter mobber også rovfugl, så se ekstra godt etter når du hører kråker eller andre fuglearter som mobber.

- **Våketrekk på fine vårdager**

På fine vårdager kan man få øye på musvåk, fjellvåk og mot slutten av mai også vepsevåk som kommer trekkende nordover. Våkene er bredvingede rovfugler som er avhengig av termikk (oppstigende varmluft når sola varmer opp bakken) for å trekke. Det er gjerne litt utpå dagen at oppdriften er god, så det lønner seg å se mye opp på himmelen for eksempel mellom klokken 11.00 og klokken 15.00 i april og mai.

- **Varselskrik (særlig vedvarende varsling)**

En del fugler har spesielle varselskrik som forteller artsfrender og andre at «nå er det rovfugl i nærheten». Med litt trening er det godt mulig å bli kjent med disse varselskrikene. Når svarttrosten varsler, utstøter den en serie av «tekk, tekk»-lyder. Låvesvalen har et spesielt «skrik» som med litt trening kan gjenkjennes. Når du har blitt kjent med låvesvalens varselskrik og hører dette, skal du se godt rundt deg, for da er det som regel en rovfugl i nærheten. Kråka har også et spesielt varselskrik: et noe dypt, gurglende: «krrrrrrrrrrrrrr» (dypere enn det vanlige «kraaaa, kraaaa»). Høres dette, er det sjans for at det er hønehauk i nærheten.

- **Skittstriper i bergvegg**

I bratte områder med bergvegger, kan man lete etter lyse skittstriper. Ofte har fugler som hekker i eller ved bergvegg (ravn, jaktfalk, vandrefalk, hubro ...) en eller flere «yndlingsplasser» i bergveggen. Rett under slike vil det da forekomme lyse skittstriper som kan ses på god avstand. Ved å lete etter slike i en bergvegg kan man få øye på fuglenes sitteplasser.

- **Flokker av fugl tar til vingene samtidig**

Det hender ofte at hele flokker av fugl (f.eks. måker, kråker, duer, stær etc.) tar til vingene samtidig når rovfugl nærmer seg. Se alltid godt rundt deg når dette skjer. Ofte er det rovfugl som har fått fuglene til å ta vingene fatt. Høres også varselskrik er dette enda en indikasjon på at rovfugl er i nærheten.

- **Ugleturer**

Ved å gå ut kveldstid (januar–april) kan man finne syngende ugler. Hvilke arter som kan ses vil selvfølgelig variere etter hvilket terreng man besøker og hvor man bor. Kattugla er stedvis relativt vanlig i åpen løv- og blandingsskog, gjerne nær bebyggelse og kulturmark. Hornugla hekker i åpen skogsmark eller skogholt og er knyttet til kulturlandskapet. Spurveugla og perleugla er mer knyttet til barskogen. Kontakt ditt nærmeste lokallag eller fylkesavdeling av NOF for å få hint om når og hvor du bør dra for å høre uglesang. Se også eget kapittel om ugleturer.

- **Avspille lyd for å lokke til seg ugler**

Ta med en CD-spiller ut i skogen en sen vinterkveld (januar–april). Dersom dere er stille og spiller av CD-en med lyd fra for eksempel kattugle, perleugle eller spurveugle kan det godt tenkes at dere får svar fra en artsfrende. Uglene har ofte store territorier, og CD-en som avspilles vil kanskje bli betraktet som en inntrenger som ugla vil jage bort.

«Nattsangere»

«Nattsangere» er hverken en fugleslekt eller familie, men kun en fellesbetegnelse på en del arter som har det til felles at de synger om natten (noen av artene synger riktignok også om dagen). Man snakker normalt ikke om uglene i denne kategorien, men for å gjøre nattsangerregistreringen noe enklere kan man jo for konkurransens del inkludere disse også. Noen av disse nattsangerne er sjeldne. Det kan være fordi vi i Norge befinner oss i ytterkant av deres utbredelsesområde. Man må ofte være kjentmann for å finne nattsangere, så ta kontakt med noen i fylkesavdelingen eller lokallaget av NOF for å få litt tips. Dersom det er nattsangere i nærheten er de lett å høre, da deres sang bærer langt nattetid. De fleste har også en svært karakteristisk sang som lett skulle la seg lære. Tren gjerne på lydene fra en fuglesang-CD eller les i din fuglebok. Juni er «den store nattsangermåneden» (ikke ugler). Sitt ikke inne – gå ut i natta og lytt ...

Art	Sangperiode	Lyd	Observasjonssted	Obs-dato	Observert av
Rørsanger	mai–juli	(*) – tørr og knirkende			
Sivsanger	mai–juni	(*) – tørr, knirkende – med klare toner			
Myrsanger	juni(+)	(*) – uendelige variasjoner, hermelyder			
Nattergal	mai–juni	(*) – særegen, med «skralle-lyder»			
Åkerrikse	mai–juni	uendelig: «kreks, kreks, kreks, ...»			
Myrrikse	mai–juni(+)	gjenntatte «vanndrypp» (70–90/minutt)			
Vannrikse	mai–juni(+)	Bl.a. grisehyl: «krryit krryit krryit ...»			
Vaktel	mai–juni(+)	gjentatte 3-stavelser: «bytt, byll-ytt»			
Nattravn	mai–juli (?)	kontinuerlig, surrende «rrrrrrrrrr ...»			
Kattugle	vinter, vår, høst	«hooo, o-hohohohooo» (skjelvende)			
Perleugle	vinter, vår	rask rekke (8–16): «på på på på på ...»			
Spurveugle	vinter, vår	dompapliknende plystring			
Hubro	vinter, vår	høyt og dypt: «HO-å»			

(*) Vanskelig å beskrive med ord – hør CD-en og les i fuglebøkene.

(+) «og noe senere»

Under er en tabell som viser i hvilke naturtyper vi kan finne nattsangere.

Art	Naturtype
Rørsanger	Takrørskoger.
Sivsanger	Takrør, urterik strandvegetasjon, buskrike myrer.
Myrsanger	Ved frodig urtevegetasjon, grøfter og våtenger, gjerne i kulturlandskapet.
Nattergal	Tette busker langs elver, vann, sjøstrender og hager.
Åkerrikse	Åker og eng. Høyt gress, gjerne kløver.
Myrrikse	Myr, innsjøer, dammer og elver med lav vannstand og rikelig vegetasjon av helst siv og starr.
Vannrikse	Vann, sumper og dammer med rik vegetasjon (siv og takrør).
Vaktel	Kløverfelt, åker og eng (lavere vegetasjon).
Nattravn	Åpen skog, glenner, hogstflater og åpen lyngmark. Helst tørr og åpen furuskog.
Kattugle	Løv- og blandingsskog. Gjerne nær bebyggelse, kulturmark eller parker.
Perleugle	Skogstrakter.
Spurveugle	Bar- og blandingsskog.
Hubro	Skogsmark, bergmark og kystnære klipper.

Forvaltning, organisasjoner og foreninger

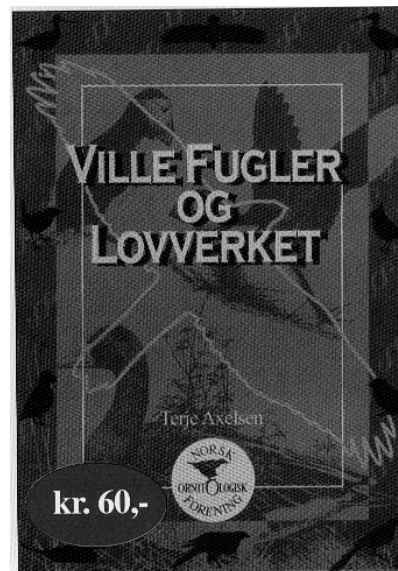
Det finnes mange forvaltningsorganer, organisasjoner og ideelle foreninger som i ulike sammenhenger jobber med naturvern.

Lag et prosjekt som forsøker å finne ut:

1. Hva er deres ansvarsområde?
2. Hvilken myndighet og rolle har de i en forvaltningsmessig sammenheng?
3. Hvordan er de organisert?
4. Hvor mange medlemmer/ansatte har foreningene/organene?
5. Hva karakteriserer organisasjonene/foreningene?
6. Annet ...

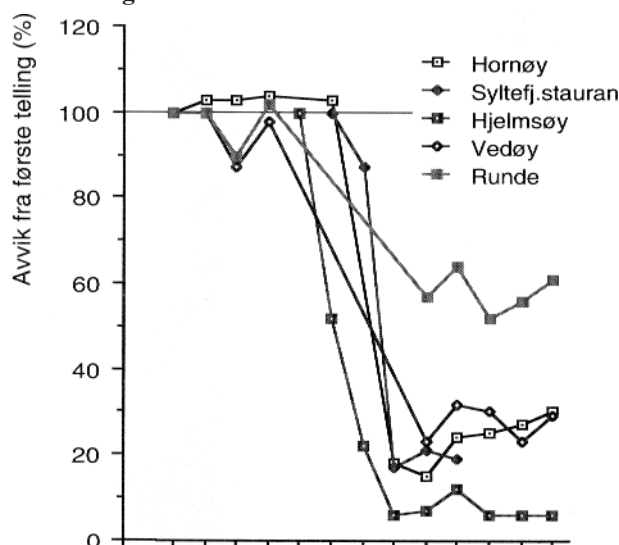
En del forvaltningsorganer, organisasjoner og foreninger:

1. Miljøverndepartementet
2. Miljødirektoratet
3. Fylkesmannen (miljøvernavdelingen)
4. Miljøsjef og (evt.) miljøkonsulenter i kommunene
5. NINA – Norsk institutt for naturforskning
6. Artsdatabanken
7. SNO – Statens naturoppsyn
8. Naturvernforbundet
9. Natur og Ungdom
10. SABIMA – Samarbeidsrådet for biologisk mangfold
11. NOF – Norsk Ornitologisk Forening
12. BIO – Norsk Biologforening
13. NBF – Norsk Botanisk Forening
14. NZF – Norsk Zoologisk Forening
15. Foreningen Våre Rovdyr
16. BioFokus
17. DNT – Den Norske Turistforening
18. WWF (World Wide Fund for nature)
Verdens Naturfond (Verdens Villmarksfond)
19. Bellona
20. Worldwatch Institute
21. Greenpeace

Terje Axelsen har utarbeidet det glimrende heftet «Ville fugler og lovverket». Her beskrives lover, forskrifter, vilforvaltning, rødlisten for norske hekkefugler, konvensjoner og biologisk forskning. Koster ca. kr 60,- og bestilles fra www.naturogfritud.no.

Utviklingen i hekkebestanden av lomvi 1980–1992

«Utviklingen i hekkebestanden av lomvi 1980–1992, vist som prosentforandring i antall individer siden første telling. Omregnet etter NINA-Fakta 28–1992». Illustrasjon fra Norsk Fugleatlas (NOF).

Diverse andre aktiviteter

Å finne reir

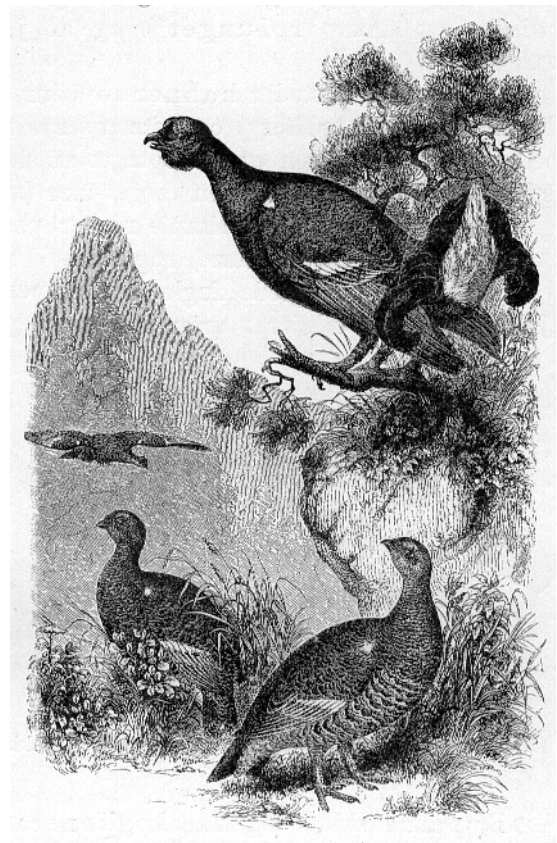
Årstid: april–juni

Ved å ta turer ut i skog og mark i disse månedene kan dere relativt lett finne fuglereir. Dette er lettere enn man kanskje skulle tro. I perioden under reirbygging og under ungeforing er det stor trafikk til og fra reiret. Vær «indianer». Sitt gjerne stille på en plass i ti minutters tid. Observer (noter gjerne også)! Gå så rolig videre til neste plass (for eksempel 50–100 meter unna). Når dere har funnet et reir, er det morsomt å følge utviklingen i tiden som kommer, helt frem til ungene er fløyet fra redet. Men husk at dersom du finner reir må du være veldig varsom. Unngå unødige forstyrrelser, fordi fugler er veldig sårbare i denne perioden. Hold deg i god avstand fra reiret.

Tiur- og orrhaneleik

Å dra på tiurleik eller orrhaneleik i vårskogen er en flott opplevelse. Dra gjerne flere ut sammen. Dersom dere ikke vet om noen spillplasser i skogen, bør dere kontakte noen i det nærmeste lokallaget – kanskje de vet om noen. Men husk, her gjelder det også å unngå unødige forstyrrelser.

*Bildet er hentet fra boka «Middelskolens Zoologi».
Av Sig Thor (1906).*

Ringmerking

Ringmerking av fugl vil si å fange fugler for så å feste en liten metallring på et av fuglens ben. Dette skader ikke fuglen. Ringmerkingsvirksomheten er underlagt strenge forsiktighetsregler. I Norge administreres merkingen av Stavanger museum. Ringmerking drives i vitenskapelig øyemed, og det er bare erfarne, autoriserte fuglefolk som får lov til å drive med dette. En av hovedhensiktene med ringmerking er å kunne fremskaffe biologiske data som kan legges til grunn for å føre en fornuftig bevarings- og forvaltningspolitikk. Dette kan oppnås gjennom å kartlegge bl.a. vinteroppholdssteder, trekkruiter, trekkmønstre, varighet av trekket, ungfuglers spredning og levealder.

Ringmerking er veldig spennende. Jeg anbefaler å ta kontakt med din fylkesavdeling av NOF for å høre om det er mulig å få være med å se på ringmerking. Dersom du skulle finne en fugl som er ringmerket, så rapporter det til Ringmerkingsentralen ved Stavanger museum.

Under følger et kart med tilhørende tegnforklaring som viser fugler merket på Fornebu i Bærum, og som er gjenfunnet mer enn 50 km fra merkestedet. Kartet er hentet fra rapporten «Fuglelivet på Fornebu – frem til og med 1989» av Geir S. Andersen, Morten Bergan og Per Gylseth (ISSN 0333-1687).

Nr	Art	Gjennfunnsårsak	Avstand fra Fornebu	Gjennfunnsted
1	Tårnfalk	Drept mot ledning	74 km	Rakkestad, Østfold
2	Enkeltbekkasin	Skutt	791 km	Aberdeenshire, Skottland
3	Enkeltbekkasin	Skutt	1150 km	Clwyd, Wales
4	Dobbeltbekkasin	Skutt	1218 km	Somme, Frankrike
5	Makrellterne	Funnet død	677 km	Bremen und Stade, Tyskland
6	Hornugle	Ring funnet i beinsamling	208 km	Skaraborg, Sverige
7	Heipiplerke	Skutt	2865 km	Cadiz, Spania
8	Heipiplerke	Kontrollert i Belgia	1020 km	Antwerpen, Belgia
9	Jernspurv	Trolig drept av katt	125 km	Alvsborg, Sverige
10	Jernspurv	Drept mot vindu	54 km	Eidsvoll, Akershus
11	Jernspurv	Drept mot vindu	997 km	Noord-Brabant, Nederland
12	Blåstrupe	Kontrollert i Belgia	1073 km	Brabant, Nederland
13	Buskskvett	Skutt	1922 km	Alava, Spania
14	Buskskvett	Kontrollert i England	1119 km	Kent, England
15	Gråtrost	Fanget	1905 km	Landes, Frankrike
16	Gråtrost	Funnet død	834 km	Berlin, Tyskland
17	Rørsanger	Kontrollert i Vest-Agder	302 km	Lista, Farsund (V-Agder)
18	Rørsanger	Kontrollert i Sverige	321 km	Halland, Sverige
19	Rørsanger	Funnet død	1147 km	Nord, Frankrike
20	Rørsanger	Drept mot vindu	479 km	Fyn, Danmark
21	Munk	Drept mot vindu	1065 km	Vlaanderen, Belgia
22	Munk	Funnet død	656 km	Tyskland
23	Løvsanger	Funnet død	445 km	Malmöhus, Sverige
24	Løvsanger	Funnet død	333 km	Halland, Sverige
25	Sivspurv	Kontrollert i Belgia	1027 km	Antwerpen, Belgia
26	Sivspurv	Fanget	1646 km	Milano, Italia
27	Sivspurv	Kontrollert i Sverige	506 km	Skåne, Sverige
28	Sivspurv	Kontrollert i Danmark	376 km	Jylland, Danmark
29	Sivspurv	Kontrollert i Frankrike	1558 km	Loire, Frankrike
30	Sivspurv	Kontrollert i Tyskland	676 km	Tyskland
31	Sivspurv	Kontrollert i Frankrike	1647 km	Finisterne, Frankrike
32	Heipiplerke	Kontrollert Belgia	1101 km	Brabant, Belgia
(*)	Rørsanger	Kontrollert i Sverige	525 km	Malmöhus, Sverige
(*)	Grønnpink	Drept av bil på Løten	107 km	Ådalbruk, Løten
(*)	Grønnpink	Drept mot vindu	93 km	Raufoss
(*)	Grønnpink	Funnet død	102 km	Bø i Telemark
(*)	Grønnpink	Kontrollert i England	796 km	Broadhaven, England
(*)	Gråsissik	Kontrollert i Sogn og Fj.	334 km	Nordfjordeid, Sogn og Fjordane
(*)	Gråsissik	Kontrollert på Karmøy	308 km	Blikshavn, Karmøy
(*)	Sivspurv	Kontrollert i Belgia	1075 km	Brabant, Belgia
(*)	Sivspurv	Kontrollert i Belgia	1104 km	West-Vlaandere, Belgia

* Dette er fugler merket etter 1992, og er altså ikke merket inn på kartet.

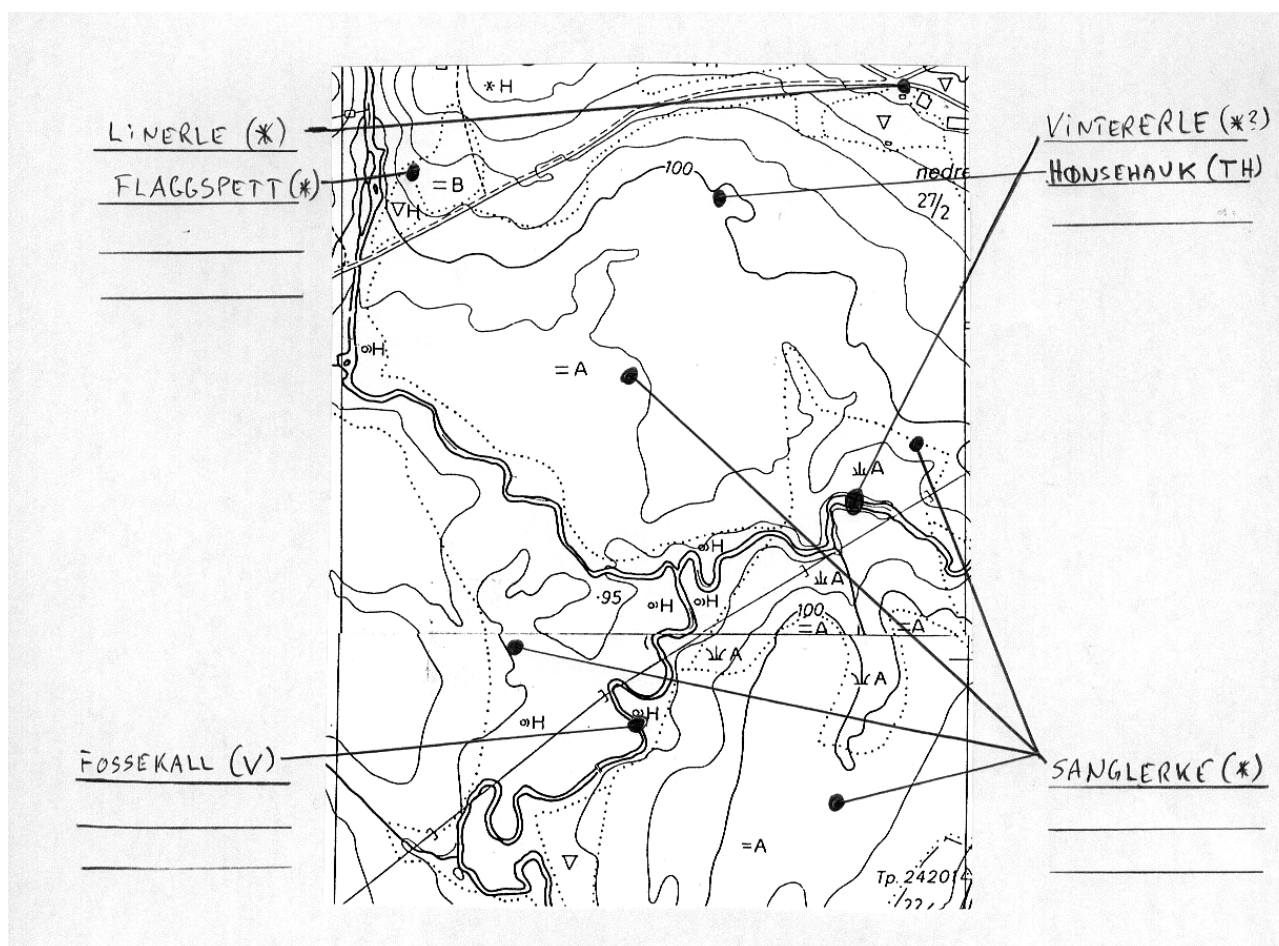
Lag ditt eget «lokale fugleatlas»

Det å ha et kart over ett eller flere områder som man kartlegger er meget interessant. Etterhvert som nye arter observeres oppdateres kartene. Det er spennende å følge med på dette. Kartet kan f.eks. henge oppe på skolen/klubben der dere holder til. Ved å henvende seg til kommunen er det mulig å få tak i detaljerte kart over det nærområdet dere ønsker å kartlegge. Det er mange måter å gjøre dette på. Du kan for eksempel skrive inn de observerte artene på ark som limes til kartet. Lag så piler til de steder der artene ble observert. Observasjonsdato og observasjonskode bør også beskrives. Se tegningen under.

Følgende observasjonskoder kan benyttes:

*	Arten hekker
*?	Arten hekker kanskje (flere observasjoner i sommerhalvåret)
S	Sommerobservasjon (juni–august) – arten antas ikke å hekke
V	Vinterobservasjon (desember–februar)
TV	Trekk/våren (mars–mai)
TH	Trekk/høsten (september–november)

Dersom alle observerte arter skal påføres kartet kan det tenkes at det blir for mye piler og streker. En idé er kun å oppføre hekkende arter på dette kartet. En annen idé er å kopiere opp en del eksemplarer av disse kartene slik at observatørene har med seg disse kartene ut i felten, gjør sine observasjoner for så å bearbeide dette senere. For eksempel med å lage et slikt kart som da utelukkende inneholder piler til hekkende arter.

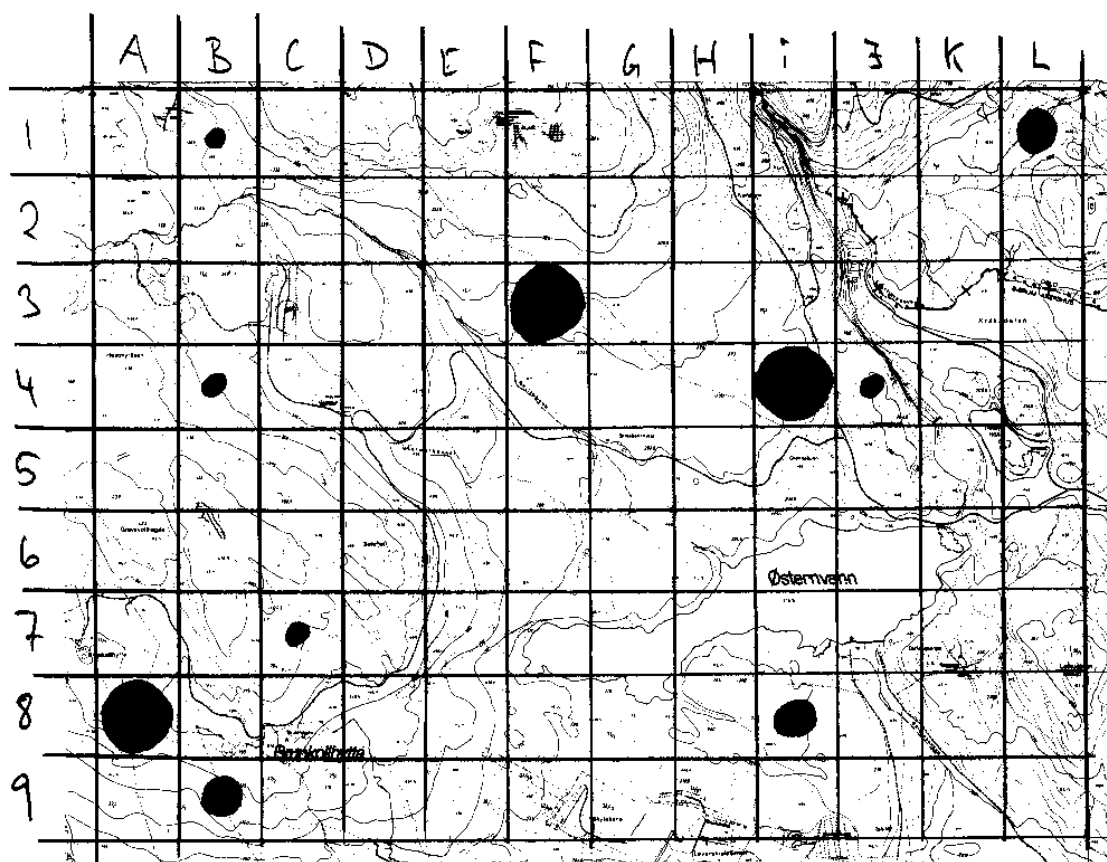
Eksempel på kart med pålimte info angående observasjonskoder og observasjonssteder

Prosjekt «regionale registreringer»

Dersom du ønsker å kartlegge hekkeforekomster over et noe større område, er nok ikke metoden som beskrives på foregående side den beste. Da er det bedre å basere seg på tilsvarende registreringer og fremstillingsmetoder som er brukt i boka «Norsk Fugleatlas» (NOF). Gjør som følger:

1. Velg ut et område (vassdrag, fjell, våtmark ...) som ønskes registrert.
2. Finn et kart med passende målestokk over området (kanskje kommunen kan være behjelpelig?).
3. Tegn inn et passende rutenett med et ruteidentifikasjonssystem (f.eks. bokstaver for kolonner og tall for rader).
4. Gjør artsregistreringene på vår/forsommeren (fortrinnsvis).
5. Observasjonene påføres så kartet med passende hekkesymboler.
6. Lag f.eks. ett kart for hver art.

Kråke

Hekkesymboler/hekkekoder

- Konstatert hekking
- Sannsynlig hekking
- Mulig hekking

I boka «Norsk Fugleatlas» (NOF) defineres disse hekkekodene, som er felles for hele Europa. Alternativt kan du bruke observasjonskodene som er beskrevet på forrige side, eller lage dine egne definisjoner.

Fugl og fag i skoleverket

Dersom dere har en fuglekasse i skolens nærhet kan dere lage mange morsomme prosjekter relatert til aktiviteten i og rundt fuglekassa. Dere kan lage aktiviteter koplet opp til ulike fag som biologi, matematikk, fysikk, musikk, forming og religion/filosofi. En «fluesnapperkasse» bør egne seg godt til dette. Når man observerer skal man passe på å stå på god avstand fra kassa slik at fuglene ikke forstyrres (bruk gjerne kikkert). Under følger en del oppgaver av ymse slag.

BIOLOGI

- Hva brukes som reirmateriale (må observeres under reirbyggingen eller ved kasserengjøring vinterstid)?
- Hvordan oppfører hannen seg mot andre hanner i nærheten?
- Hvor lenge pågår reirbyggingen, rugetiden og ungematingen (observer og noter startdato og sluttdato)?
- Når begynner hannen å synge ved kassa, og når slutter den (datoer)?
- Hvor ofte mates hunnen under rugeperioden?
- Hvorfor er som regel (ant-)arktiske fugler sorte og hvite, mens tropiske fugler oftest er svært fargesprakende?
- Hva betyr det at fugler er gode miljøindikatorer?
- Hvordan navigerer trekkfuglene?

MATEMATIKK

- Mål sangaktiviteten til svarthvit fluesnapper og fremstill den grafisk: Tell antall «strofer» i løpet av 5 minutter. Gjør tellinger ca. én gang per uke (eller dag) på (ca.) samme tid av døgnet hver gang. Foreta tellinger fra fuglen ankommer (begynnelsen av mai) og til den slutter å synge. Fremstill dette grafisk, med «dato» som X-akse og «antall sangstrofer i en 5-minuttersperiode» som Y-akse.
- Hvor ofte kommer foreldrene med mat til ungene (ta tiden f.eks. over en 15-minuttersperiode på en godværsdag)?
- Anta at foreldrene bringer én flue for hvert matbesøk:
 - Hvor mange fluer spiser ungene til sammen i løpet av dagen?
 - Hvor mange fluer spiser ungene til sammen i løpet av året (anta at de spiser like mye hele tiden)?
 - Ifølge boka Norsk Fugleatlas (1994) kan det være så mye som 500 000 hekkende par svarthvit fluesnapper i Norge (samme tall for kjøttmeis).
Hvor mange fluer spises av disse i løpet av sesongen (regn 4 måneder: mai–august)?
 - Diskuter feilkilder i tallresultatene – usikkerhet, gale forutsetninger (antagelser) etc.

MUSIKK (for de fantasifulle)

- Beskriv en eller annen fugls fuglesang i «bilder» (avspilles f.eks. fra «fugle-CD»):
Hva minner den om av lyder, sang, musikk etc som du har hørt tidligere?
- Beskriv sangen med bokstaver (slik det gjerne gjøres i fuglebøker) og/eller ord.
- Beskriv sangen i tonehøyde (grafisk). Lag følgende utkast:

høye toner

middels.....

lave toner

- Beskriv så sangen «skikkelig», ved å overføre utkastet over til et noteark (med G-nøkkel).
- Forsøk å spill dette på gitar, piano eller et annet instrument (kan jo bli ganske morsomt!).

RELIGION/FILOSOFI

- Man sier at fuglene har *instinkter* – hva er egentlig dette?
- Hvordan ble fuglene (de ulike dyreartene) skapt ifølge:
 - Darwins evolusjonsteori?
 - den kristne tro?
 - islam?
 - buddhismen?
 - samisk mytologi/tradisjon?
 - norrøn mytologi?

FORMING/SLØYD

- Lag fuglekasser.
- Tegn fugler (se i fugleboka).
- Form fugler av leire.

DIV. SÆROPPGAVEFORSLAG

- Fugletrekket, ringmerking, en utvalgt art, viktige fugleområder i kommunen, våtmarksområder og deres betydning for fuglelivet, hekkefugler i mitt nærmiljø.

Vinterskogen

Senhøst og vinterstid er stort sett en stille tid. Denne årstiden kan man f.eks. benytte til å observere arter i skogen. Det er faktisk noen arter som er lettere å få øye på vinterstid enn om sommeren. Ved å være litt «indianer» (gå rolig, snakke lavt, hviske, lytte til enhver liten lyd du hører) vil du snart oppdage at det faktisk er mange fugler som avslører seg selv. Det kan være en stille hakking fra spette meis eller hakkespett, spede lyder fra meiser, trekrypere eller fuglekonger.

Arter man kan få øye på i høst- og vinterskogen er for eksempel:

- Storfugl/orrfugl
- Ulike spettearter
- Ulike meisearter
- Fuglekonge
- Trekryper
- Nøttekråke
- Nøtteskrike
- Grønnfink
- Dompap
- Grankorsnebb

Haukugle

Ugleturer

Spurveugla med sin lange serie med enstavet, dompaplignende «pyy ... pyy ... pyy» synger en halv til en time etter solnedgang og før soloppgang i månedene mars–april.

Perleugla med sine serier av «po-på-på-på-på-på» høres oftest i mars–april, gjerne gjennom hele natta spesielt ved stjerneklare netter med fullmåne.

Kattugla med sine klassiske uglerop «hoooooh ... (kort pause) ... hohohohooooh» synger i store deler av året, men fremst i februar–mai.

Vinterobservasjoner ved føringsbrettet

Vinterstid kan du også registrere arter, f.eks. ved føringsbrettet hjemme. Registreringen kan gjøres i vintermånedene desember–februar. Flere personer kan gå sammen for å danne lag. Skjemaet under kan benyttes, og vinnere kan utropes!

Vinterfugler (desember–februar)			
For året			
Område			
Lag-1			
Lag-2			
Lag-3			
Fugleart	sett lag-1: dato/sted	sett lag-2: dato/sted	sett lag-3: dato/sted
SUM			

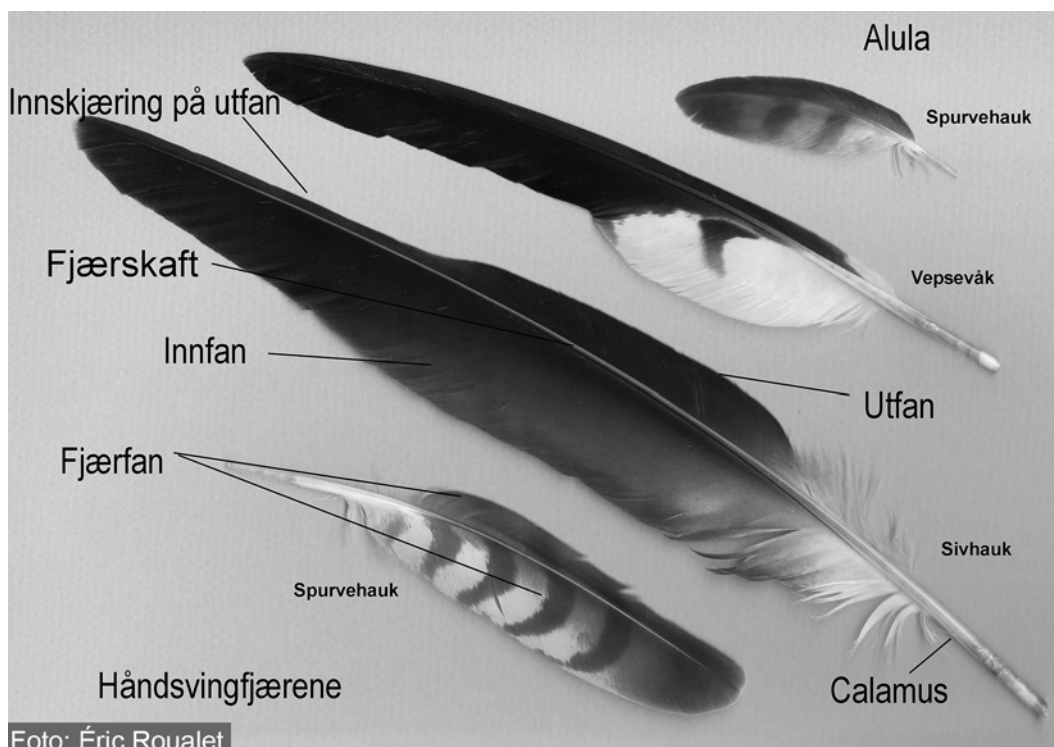
Skjema til å føre vinterobservasjoner

Gå gjerne til anskaffelse av plakaten «Vinterfugler» som gir god innsikt i hvilke arter som er standfugler. Plakaten er bl.a. å få kjøpt hos Natur og Fritid (www.naturogfritid.no).

Fjærsamlinger

Når man finner en fjær ute i naturen er dette som regel et synlig bevis på et helt naturlig fenomen. Alle fugler skifter sin fjærdrakt minst en gang i året. Denne fjærfellingen kalles myting. De fleste myter etter at hekkingen er over, men noen myter også før hekkesesongen starter. For at fuglene ikke skal miste sin flyveevne, feller fuglene ofte fjærene enkeltvis. Det er ikke lett å bestemme hvilken fugleart en fjær kommer fra. Men ved systematisk å samle på fjær, vil nok etterhvert nysgjerrigheten og interessen for artsbestemmelse føre til at en del av fjærene blir bestemt. Det hjelper godt å ha en felthåndbok med gode, detaljerte tegninger. Kontakt gjerne din fylkesavdeling av NOF for assistanse. Lag en oppstillingstavle, og bruk gjerne et skjema der fjærdata påføres.

Fjær nr	Fugleart	Funnsted	Dato	Funnet av	Fjærtype: hale, armsving ...
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					

Tabell som kan benyttes for å registrere fjærfunn

Artsregistreringsskjema

Sted: Dato: Tid: Observatør(er):

Ant	Art	Ant.	Art	Ant.	Art
___	Storlom	___	Sotsnipe	___	Måltrost
___	Toppdykker	___	Rødstilk	___	Rødvingetrost
___	Storskarv	___	Gluttsnipe	___	Duetrost
___	Gråhegre	___	Skogsnipe	___	Sivsanger
___	Knoppsvane	___	Grønnstilk	___	Myrsanger
___	Sangsvane	___	Strandsnipe	___	Rørsanger
___	Grågås	___	Hettemåke	___	Gulsanger
___	Kanadagås	___	Fiskemåke	___	Hauksanger
___	Gravand	___	Sildemåke	___	Møller
___	Brunnakke	___	Gråmåke	___	Tornsanger
___	Krikkand	___	Svartbak	___	Hagesanger
___	Stokkand	___	Krykkje	___	Munk
___	Stjertand	___	Makrellterne	___	Gransanger
___	Skjeand	___	Rødnebbterne	___	Løvsanger
___	Toppand	___	Lomvi	___	Fuglekonge
___	Bergand	___	Alke	___	Gråfluesnapper
___	Ærfugl	___	Alkekonge	___	Svarthvit fluesnapper
___	Svartand	___	Bydue	___	Stjertmeis
___	Sjøre	___	Skogdue	___	Granmeis
___	Kvinand	___	Ringdue	___	Svartmeis
___	Siland	___	Tyrkerdue	___	Blåmeis
___	Laksand	___	Gjøk	___	Kjøttmeis
___	Vepsevåk	___	Kattugle	___	Spettmeis
___	Myrhauk	___	Hornugle	___	Trekryper
___	Hønehauk	___	Jordugle	___	Tornskate
___	Spurvehauk	___	Tårnseiler	___	Varsler
___	Musvåk	___	Vendehals	___	Nøtteskrike
___	Fjellvåk	___	Grønnspekt	___	Skjære
___	Fiskeørn	___	Svartspekt	___	Nøttekråke
___	Tårnfalk	___	Flaggspekt	___	Kaie
___	Dvergalk	___	Dvergspekt	___	Kornkråke
___	Vandrefalk	___	Sanglerke	___	Kråke
___	Fasan	___	Sandsvale	___	Ravn
___	Vannrikse	___	Låvesvale	___	Stær
___	Sivhøne	___	Taksvale	___	Gråspurv
___	Sothøne	___	Trepiplerke	___	Pilfink
___	Trane	___	Heipiplerke	___	Bokfink
___	Tjeld	___	Skjærepiplerke	___	Bjørkefink
___	Dverglo	___	Gulerle	___	Grønnfink
___	Sandlo	___	Vintererle	___	Stillits
___	Heilo	___	Linerle	___	Grønnsisik
___	Vipe	___	Sidensvans	___	Tornirisk
___	Dvergsnipe	___	Gjerdemet	___	Bergirisk
___	Temmincksnipe	___	Jernspurv	___	Gråsisik
___	Myrsnipe	___	Rødstrupe	___	Grankorsnebb
___	Brushane	___	Blåstrupe	___	Rosenfink
___	Kvartbekkasin	___	Rødstjert	___	Dompap
___	Enkeltbekkasin	___	Buskskvett	___	Lappspurv
___	Dobbeltbekkasin	___	Steinskvett	___	Snøspurv
___	Rugde	___	Ringtrost	___	Gulspurv
___	Småspove	___	Svarttrost	___	Hortulan
___	Storspove	___	Gråtrost	___	Sivspurv
___	_____	___	_____	___	_____
___	_____	___	_____	___	_____
___	_____	___	_____	___	lom – ubestemt
___	_____	___	_____	___	gås – ubestemt
___	_____	___	_____	___	hauk – ubestemt
___	_____	___	_____	___	våk – ubestemt
___	_____	___	_____	___	alkefugl – ubestemt

Et generelt registreringsskjema for fugleobservasjoner.

Aktivitetskalender

Januar–februar

Vinterføring. Foringsbrett-observasjoner. Gå gjennom fjorårets artslister. Lag nye lister for det nye året. Bli med på å ringmerke fugler. Planlegg fuglekasseprosjekter, turer og andre prosjekter. Lage nye krysselister. Snekre og sette ut fuglekasser (uglekasser og andre kasser). Registrering av vinterfugler på foringsbrett og ellers ute i naturen. Tur for å se etter «vannfugler» (fugler i og ved åpent vann). Rengjøring av fuglekasser for fjorårets redemateriale. Kanskje få til et lysbildeforedrag om fugler i nærmiljøet av en lokal ornitolog? Ugletur med CD-spiller. Trene på fuglesang. Internett surfing. Lese fuglestoff.

Mars

Som for januar og februar. Ugleturer (lytte). Hakkespetturer (lytte etter artenes ulike tromming). Starte registrering av trekkfugler, de første ankommer i mars (noen allerede i slutten av februar). Tiur- og orrhanespill (leik).

April

Registrering av trekkfugler. Ugleturer (lytte). Hakkespetturer (lytte etter artenes ulike tromming). Se etter fjellvåk og musvåk på trekk. Trene på fuglesang. Oppfølging av fuglekasseprosjekter og andre prosjekter. Tiur- og orrhanespill (leik). Forberede kartleggingsarbeid i ditt nærområde.

Mai

Inspisering av fuglekasser. Registrering av trekkfugler. Finne reir. Oppfølging av fuglekasseprosjekter. Tiur- og orrhanespill (leik).

Juni

Nattsangerturer. Oppfølging av fuglekasseprosjekter. Finne reir. Kartleggingsarbeid i ditt nærområde.

Juli

Sommerferie – noter hva du ser! Nye steder, nye opplevelser og nye arter!

August

Oppfølging av prosjektene. Oppsummering og gjennomgang av fuglekasseprosjektene. Trene på fuglesang og hakkespettromming fra CD. Snekre og sette ut fuglekasser. De første trekkfugler er nå på vei sørøver. Bli med på å ringmerke fugler.

September

Ut for å se etter trekkende heipiplerker og annet. Oppsummering og gjennomgang av fuglekasseprosjektene. Trene på fuglesang og hakkespettromming fra CD. Snekre og sette ut fuglekasser. Bli med på å ringmerke fugler.

Oktober

Tur for å se etter «vannfugler» (ender, svaner etc.) i og ved åpent vann. Gjerne med teleskop til sjøen eller til innsjøer. Reis til det nærmeste vannet. Utsetting av uglekasser. Bli med på å ringmerke fugler. Snekre og sette ut fuglekasser. Trene på fuglesang og hakkespettromming fra CD.

November

Vinterføring. Tur for å se etter «vannfugler» (ender, svaner etc.) i og ved åpent vann. Bli med på å ringmerke fugler. Snekre og sette ut fuglekasser. Trene på fuglesang og hakkespettromming fra CD. Ringmerking av vinterfugler. Registrering av vinterfugler.

Desember

Vinterføring. Foringsbrett-observasjoner. Snekre og sette ut fuglekasser. Tur for å se etter «vannfugler» (ender, svaner etc.) i og ved åpent vann. Registrering av vinterfugler. Siste innspurt for å få flest mulige arter i dette året. Trene på fuglesang og hakkespettromming fra CD. Internett surfing. Lese fuglestoff.

Hva er Norsk Ornitologisk Forening – NOF?

Norsk Ornitologisk Forening (NOF) er en landsomfattende organisasjon for alle fugleinteresserte. NOF skal være et bindeledd mellom alle fugleinteresserte, og arbeider bl.a. aktivt for å verne om fuglene og deres livsmiljø. For å øke og spre kjennskapet til fuglelivet utfører NOF en rekke målrettede prosjekter både lokalt og i landsmålestokk, som gir viktige opplysninger for naturvernarbeid. NOF er organisert gjennom en sentral forening med underliggende fylkesavdelinger og lokallag.

Sandgata 30 B
7012 Trondheim
Tlf: 73 84 16 40

E-post: nof@birdlife.no
Hjemmeside: www.birdlife.no

Norske miljøforpliktelser

Stortingsmelding nr. 58 (1996-97)

(«Miljøvernpolitikk for en bærekraftig utvikling»)

... Mangfoldet av liv på kloden – det biologiske mangfoldet – går tapt i et stadig høyere tempo. Økosystemer forringes, og arter og bestander forsvinner i et omfang som er flere hundre, om ikke flere tusen, ganger det naturlige ...

... Stilt overfor usikkerhet legger Regjeringen avgjørende vekt på føre var-prinsippet når ambisjonsnivået i miljøvernpolitikken skal fastlegges ...

... Vi må være føre var. Sammenhengene i naturmiljøet og i økonomien er så kompliserte at det i praksis ikke er mulig å ha fullstendig kunnskap om alle virkninger ...

... Prinsippet om å være føre var innebærer at dersom det er fare for alvorlig eller uomstøtelig skade, skal ikke mangel på full vitenskapelig sikkerhet bli brukt som grunn til å gjennomføre et naturinngrep eller utsette miljøvernpolitiske tiltak. Mulige skadevirkninger må tillegges betydelig vekt når mål fastsettes ...

... Ytterligere tap av biologisk mangfold skal begrenses ved å rette fokus mot årsakene til tapet ...

... Truet og sårbart biologisk mangfold skal vernes og om mulig restaureres. Regjeringen legger stor vekt på å videreføre og styrke vernet av norsk natur. Særlig viktig er det å verne om truede og sårbare naturtyper og ivareta kulturlandskap ...

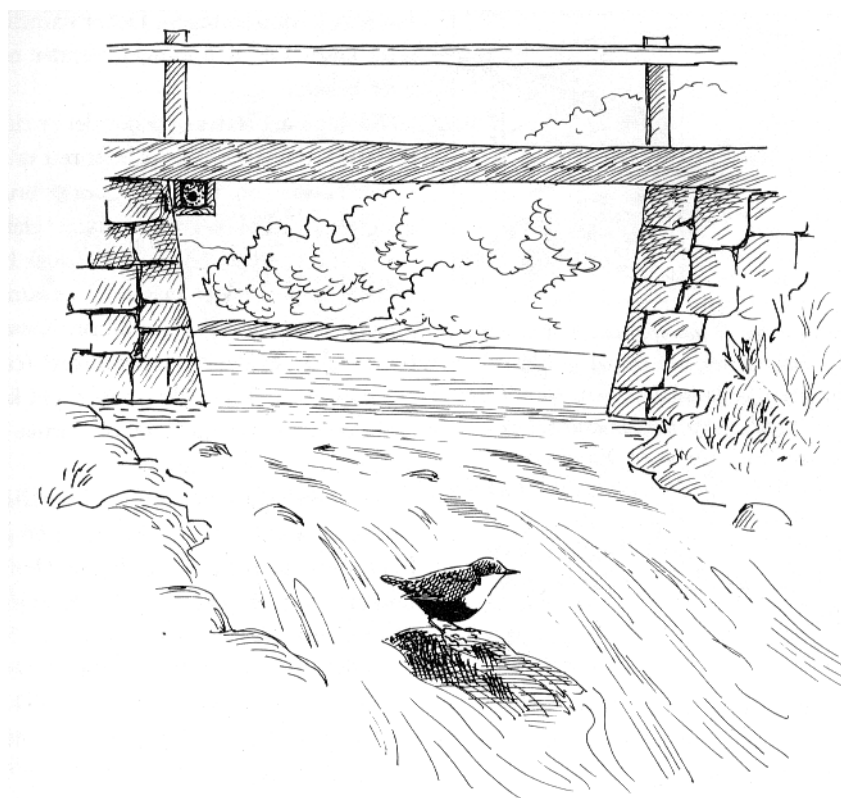
Countdown 2010

Stopp tapet av det biologiske mangfoldet

... Norge har forpliktet seg til å stanse tapet av det biologiske mangfoldet innen 2010 ...

... Det er ønskelig at alle kommuner slutter seg til dette arbeidet og tar ansvar for sine naturkvaliteter ...

... Det er nødvendig med en felles dugnad og et krafttak for å nå målet om å stanse tapet av biologisk mangfold innen 2010. Dette berører både myndigheter, næringer, forskningsinstitusjoner, fagmiljøer og frivillige organisasjoner. Også du som enkeltmenneske kan bidra til å nå dette målet ...

Norges nasjonalfugl – fossekallen

Naturvern - ditt valg

Å verne om naturen
betyr at man tar et aktivt ansvar
for det samfunnet vi alle er delaktig i.

For mange er dette engasjementet basert på et sterkt ønske
om å bevare rike områder av vårt unike skaperverk for ettertiden.
Slik kan våre etterkommere også få oppleve gledene ved rik og variert natur.

Dersom du oppdager at fuglerike områder står i fare for å bygges ut
eller omreguleres til andre formål slik at naturverdiene forringes,

ta kontakt med din fylkesavdeling av NOF
for å få hjelp til å føre saken videre.

Kontakt også din lokalavdeling
av Naturvernforbundet.

Det er på det lokale plan vi må handle.

Skal det være slik
at verdifulle naturområder stadig
bygges ned uten at noen reagerer?

Du bestemmer ...

Etter foto av Th. Smith Svendsen